

**Bijlage: Concept beantwoording vragen uit NOVEX-startpakket
behorende bij “Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen” i.h.k.v.
Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht**

Datum 16-05-2023
Status Stand van zaken t.b.v. ijkoment twee

Inhoudsopgave

0	Inleiding	3
1	Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit	4
1.1	Ruimtelijke kwaliteit	4
1.2	Ontwerp	5
1.3	Hulp en Ondersteuning	6
2	Water en bodem sturend bij ruimtelijke planvorming	7
2.1	Water en bodem sturend in de afwegingen	7
3	Perspectief 1 – Perspectief voor landbouw en natuur	9
3.1	Concrete doelen voor het landelijk gebied, samenhang WBS, NPLG en Toekomst Landbouw	9
3.2	Structurerende keuzes voor regionaal bodem- en watersysteem, natuur en landbouw en klimaatopgave ..	10
3.3	Lange termijn perspectief voor de hoofdsystemen van natuur, landbouw en water	13
3.4	Kansen en knelpunten voor Perspectief 1	14
3.5	Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023	17
4	Perspectief 2 - Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie	18
4.1	Concrete doelen voor voldoende ruimte voor werken en opwek van duurzame energie	18
4.2	Richtinggevende uitspraken voor het regionale systeem van netwerken en clusters	23
4.3	Richtinggevende uitspraken voor het nationale systeem van netwerken en clusters	25
4.4	Kansen en knelpunten bij Perspectief 2	26
4.5	Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023	28
5	Perspectief 3 – Leefbare steden en regio’s	30
5.1	Concrete doelen voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen	30
5.2	Concrete doelen voor transities in bestaande gebouwde omgeving	35
5.3	Richtinggevende uitspraken voor de ontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland	36
5.4	Kansen en knelpunten bij Perspectief 3	40
5.5	Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023	42
6	Overkoepelende opgaven	44
6.1	Culturele identiteit en erfgoed	44
6.2	Milieu	46
6.3	Defensie	48
6.4	Gezonde en groene leefomgeving	49
	Bijlage: Structurerende keuzes water en bodem	52

0 Inleiding

In het NOVEX-startpakket zijn grote nationale ruimtelijke opgaven uit de verschillende nationale programma's samengebracht die in de Ruimtelijke Ordenings-brief (RO-brief) zijn benoemd. De opgaven zijn gebundeld in de drie perspectieven die ook het uitgangspunt vormden van de RO-brief:

- 1) landbouw en natuur;
- 2) ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie en
- 3) leefbare steden en regio's.

Water en bodem vormt een sturend element in alle drie de perspectieven.

Het startpakket bevat in zijn totaliteit de volgende elementen:

- Overkoepelend programmatisch:
 - Mooi Nederland;
 - Water en bodem sturend;
- Drie perspectieven:
 - Landbouw en natuur;
 - Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie;
 - Leefbare steden en regio's;
- Overkoepelend thematisch:
 - Culturele identiteit en erfgoed;
 - Milieu;
 - Defensie;
 - Gezonde en groene leefomgeving.

Per element worden over het algemeen de volgende onderwerpen beschreven:

- Nationale opgaven;
- Gezamenlijk startpunt;
- Vragen aan provincies.

De vragen aan de provincies zijn weer onder verdeeld in verschillende soorten:

- Concrete doelen;
- Structurerende keuzes;
- Lange termijn perspectief = richtinggevende uitspraken;
- Kansen en knelpunten.

In deze bijlage bij de "Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen" (t.b.v. ijkmoment twee i.h.k.v. het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht) is via de opbouw van het startpakket een eerste beantwoording van de vragen opgenomen. Hierbij zijn de Omgevingsvisie provincie Utrecht en de daaraan verbonden provinciale programma's als basis gebruik. Deze Omgevingsvisie provincie Utrecht is op 10 maart 2021 vastgesteld en op 1 april 2021 in werking getreden. De concept beantwoording reist mee naar het volgende tussenproduct, de contour van het ruimtelijk voorstel, en het ruimtelijk voorstel zelf.

Op 6 maart 2023 is een aanvulling op het provinciaal startpakket verzonden naar de provincies. Dit is via aparte paragrafen toegevoegd en waar nodig van een korte aanvullende beantwoording voorzien.

1 Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit

Het startpakket geeft als randvoorwaarde voor de aanpak van alle nationale opgaven mee, dat we dit met behoud van onze ruimtelijke kwaliteit doen en dat we deze het liefst verbeteren.

1.1 Ruimtelijke kwaliteit

Vraag startpakket	<i>Meenemen van ruimtelijke kwaliteit in de uitwerking van de vragen uit dit startpakket en om in de argumentatie bij het inpassen van de verschillende ruimtelijke opgaven aan te geven op welke manier een gedragen balans is gevonden tussen belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Een goede ruimtelijke ordening kan alleen als we aandacht hebben voor ruimtelijke kwaliteit. • Het gaat om een balans tussen belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde. • De omgeving moet divers en mooi zijn, een herkenbare identiteit hebben en als aangenaam te ervaren zijn (belevingswaarde). • Het is belangrijk dat er functionele samenhang is (gebruikswaarde). • Het is belangrijk dat de ruimte duurzaam, aanpasbaar en beheersbaar is ingericht zodat deze doorgegeven kan worden aan toekomstige generaties (toekomstwaarde). • De drie NOVI-principes bieden praktische aanknopingspunten om slim met de ruimte om te gaan en de kwaliteit van de leefomgeving te behouden en te ontwikkelen: meervoudig ruimtegebruik, kenmerken en identiteit van het gebied staan centraal en het voorkomen van afwenteling. • Speciale aandacht voor het afwentelen van kosten van privaat naar publiek. Het gaat dan vaak over de afweging tussen mogelijkheden om snel en goedkoop te ontwikkelen enerzijds en hoge publieke kosten voor water- en bodembeheer en infrastructuur anderzijds.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • In de Omgevingsvisie provincie Utrecht spreken we van omgevingskwaliteit, waarin ruimtelijke kwaliteit besloten ligt. We hanteren hiervoor als definitie: <i>“Omgevingskwaliteit duidt op de integrale kwaliteit van ruimtes. Integraal, dus niets uitsluitend. De ondergrond noch de sterrenhemel. De lokale inbedding noch de internationale aansluiting. Schoonheid noch functionaliteit. (Bron: Peter Paul Witsen, Waard of niet? Essay over omgevingskwaliteit). Omgevingskwaliteit omvat in ieder geval: ruimtelijke kwaliteit: gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde; milieu-, gezondheids- en veiligheidskwaliteit; maatschappelijke waarden zoals sociale samenhang en economische vitaliteit.”</i> • In de Omgevingsvisie hebben we daarbij aangegeven (paragraaf 3.2): <i>“We kiezen gebiedsgericht voor integrale, toekomstgerichte oplossingen waarmee we de Utrechtse kwaliteiten per saldo behouden of versterken.”</i> We zoeken hiermee dus niet alleen naar een balans tussen belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde, maar juist ook naar een balans tussen opgaven en kwaliteiten. Daarbij bezien we dit gebiedsgericht, omdat ruimtelijke kwaliteit niet overal hetzelfde is. We bezien dit daarom vanuit de regionale diversiteit in kwaliteiten, waardoor de balans tussen opgaven en kwaliteiten per gebied verschillend uit kan pakken. De balans is dus altijd maatwerk. Deze werkwijze passen wij ook toe in het ruimtelijk voorstel. • Zie verder de antwoorden op de andere vragen
Waar	Betreft de gehele provincie en alle daarin besloten opgaven.
Wanneer	Zie de antwoorden op de andere vragen.
Wie	Alle bij het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht betrokken partijen.
Hoe	Uitvoering verloopt via de opgaven, zie ook de antwoorden op de andere vragen. Op dit thema is er advisering georganiseerd via o.a. de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK), het Netwerk Omgevingsgericht Werken en kwaliteitsteams.

1.2 Ontwerp

Vraag startpakket	<i>Ontwerp structureel in zetten om slimme functiecombinaties en strategieën te ontwikkelen, belangen vroegtijdig bijeen te brengen en een breed draagvlak te ontwikkelen.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerpend onderzoek speelt een cruciale rol. • Het doel daarvan is alle belangen aan de voorkant te verenigen, de ruimtelijke gevolgen van de opgaven in kaart te brengen en om toekomstperspectieven te kunnen schetsen. • De aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en de inzet van ontwerp verdient niet alleen aandacht bij de verkenning van opgaven en strategieën, maar ook bij de concrete planvorming en uitvoering. Zo kunnen we het belang van ruimtelijke kwaliteit ook borgen en bevorderen.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Het inzetten van ontwerpend onderzoek hebben we als één van onze uitgangspunten opgenomen in de Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 3.2. <i>“De aanwezige kwaliteiten en waarden zijn onderdeel van het DNA van de leefomgeving en vormen een inspiratiebron voor ruimtelijk ontwerp. We zetten kwaliteiten en waarden in ten behoeve van verbetering van de omgevingskwaliteit en als startpunt van nieuwe ontwikkelingen. Dat doen we bijvoorbeeld door gebruik te maken van ontwerpend onderzoek, door de inzet van de creatieve verbeeldingskracht van kunstenaars en vormgevers en door samenwerking met innovatieve ondernemers. We stimuleren anderen dat ook te doen. Het inpassen en mogelijk maken van nieuwe ontwikkelingen vraagt, gezien de beperkte ruimte, om creativiteit, verhaal en beeld. Voor transitieopgaven is de inzet van creatieve verbeeldingskracht en innovatief ondernemerschap essentieel. Daarmee kunnen we tot innovatieve oplossingen komen die functies koppelen, beperkte ruimte in beslag nemen en de kwaliteit en leefbaarheid behouden of zelfs versterken. Dit kan betrekking hebben op de inhoud, de vorm en de procesinrichting.”</i> • De Omgevingsvisie vormt onze basis voor het maken van het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. Daarmee vormt ook dit uitgangspunt daar de basis voor. We hebben dan ook een proces ingericht waarbij ontwerpend onderzoek aan de basis staat van de ontwikkeling van denkrichtingen, uitdagingen en kansen. Dit doen we via de inzet van ontwerpkracht vanuit onze eigen organisatie en via twee ingehuurde bureaus die deze ontwerpkracht versterken. • Ook in de uitvoering van de NOVEX-trajecten, maar ook breder, kan dit uitgangspunt goede handvatten bieden voor het samenwerken.
Waar	Betreft de gehele provincie en alle daarin besloten opgaven.
Wanneer	Zie de antwoorden op de andere vragen.
Wie	Alle bij het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht betrokken partijen.
Hoe	Uitvoering verloopt via de opgaven, zie ook de antwoorden op de andere vragen.

1.3 Hulp en Ondersteuning

Vraag startpakket	<i>Aangeven op welke manier zij voor de inzet van ontwerp concrete hulp en ondersteuning nodig hebben vanuit het Rijk (programma Mooi Nederland).</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Het programma Mooi Nederland stelt ruimtelijke kwaliteit centraal bij de aanpak van maatschappelijke opgaven – op de korte en de lange termijn (2030, 2050 en 2100). • Mooi Nederland ontwikkelt en test nationale toekomstperspectieven en gebiedsperspectieven voor specifieke thema's. Methodes om ruimtelijke kwaliteit te borgen, ruimteclaims in samenhang te benaderen en slimme oplossingen te vinden. • Mooi Nederland biedt instrumenten en samenwerking aan: bijvoorbeeld met gebieden als testcase voor kwaliteit, de inzet van ontwerpend onderzoek en het bieden van concrete handvatten voor samenhangende oplossingen. • Bij uitwerking van opgaven expliciet rekening houden met de unieke eigenschappen van het landschap: de specifieke gebiedskenmerken en de lokale en regionale betekenis. • Hier kan uitvoering aan worden gegeven door gebiedsbiografieën te ontwikkelen, ontwerpers in te zetten en in een vroeg stadium gebruikers in het ontwerpproces te betrekken. Beschermen en ontwikkelen kunnen elkaar versterken, maar gaan niet altijd en overal zonder meer samen.
Antwoord	
Wat	Als provincie Utrecht hebben we zelf ontwerpkracht ingehuurd. We kunnen ons voorstellen dat we verder op in het proces dit aanbod gebruiken voor provinciegrens overstijgende opgaven.
Waar	Kan de gehele provincie betreffen.
Wanneer	n.v.t.
Wie	n.v.t.
Hoe	n.v.t.

2 Water en bodem sturend bij ruimtelijke planvorming

In het Coalitieakkoord van de regering is afgesproken dat water en bodem sturend worden bij planvorming. Dit vormt een belangrijk uitgangspunt voor alle drie de perspectieven die beschreven zijn in het Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving.

2.1 Water en bodem sturend in de afwegingen

Vraag startpakket	<i>Water en bodem sturend laten zijn in de afwegingen bij ruimtelijke planvorming en in de argumentatie aan te geven hoe ruimtelijke plannen zijn afgestemd op de staat en de kwaliteit van de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water. In de Kamerbrief Water en Bodem Sturend zijn structurende keuzes opgenomen, en al duidelijk gemaakt welke keuzes voor welk type gebieden het meest relevant zijn. Geef in alle drie de perspectieven aan hoe de relevante structurende keuzes worden betrokken bij de uitwerking van de perspectieven.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • In de herwaardering van het nationaal ruimtelijk beleid zijn water en bodem sturend bij ruimtelijke plannen: het afstemmen van ruimtelijke keuzes over natuur en landbouw, energietransitie, infrastructuur, economie en woningbouw op de staat en de kwaliteit van de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water. In de Kamerbrief Water en Bodem Sturend wordt de uitwerking hiervan beschreven. • De grenzen van de maakbaarheid en draagkracht van het water- en bodemsysteem voor te beschermen maatschappelijke waarden komen in zicht of zijn in sommige gebieden al overschreden. De klimaatverandering maakt de effecten daarvan nog tastbaarder, zoals de gevolgen van een natte of droge zomer recent hebben laten zien. • Nederland staat voor grote opgaven. Sommige zijn hard (wettelijk) vastgelegd zoals het bereiken van een goede waterkwaliteit (de Kaderrichtlijn Water). Belangrijke opgaven voor water en bodem zijn het beheersbaar maken en houden van schade door overstroming, wateroverlast en droogte (onder andere in landbouw- en natuurgebieden), een klimaatbestendige inrichting van zowel het landelijk als het bebouwd gebied, het tegengaan van bodemdaling, het verduurzamen van de bodemkwaliteit, het (blijvend) voldoende aan (grond)waterkwaliteitseisen en de beschikbaarheid en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater voor drinkwater. Ook moeten we nu al rekening houden met de zeespiegelstijging en is er meer ruimte voor het hoofdwatersysteem nodig.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • In de provinciale omgevingsvisie van 10 maart 2021 is het principe water en bodem sturend al onderdeel van de provinciale ambities. Ook het provinciaal Bodem- en waterprogramma 2022-2027 en het Programma Klimaatadaptatie 2020-2023 zijn diverse beleidsdoelen en acties benoemd in lijn met principe water en bodem sturend. • In de omgevingsvisie geven wij aan dat het bodem- en watersysteem van nature de basis is voor onze leefomgeving en daarmee voor onze samenleving en dat het belangrijk is om bij ontwikkelingen rekening te houden met een robuust bodem- en watersysteem, een klimaatbestendige en waterveilige leefomgeving en een perspectief voor bodemdalingsgebieden. De opgaven waar de provincie Utrecht de komende jaren voor staat vragen om keuzes: waar is het bodem- en watersysteem te benutten voor maatschappelijke opgaven? Waar vraagt het systeem om bescherming, zodat ook voor de langere termijn een evenwichtig systeem is gewaarborgd? Waar vraagt het systeem om versterking zodat het systeem ook in zeer natte en zeer droge periode robuust is? Dit vraagt om slim realiseren van nieuwe opgaven in een optimale combinatie met de kwaliteiten van het bodem- en watersysteem en een duurzaam gebruik van de ondergrond. En dit vraagt om bewust omgaan met mogelijkheden en beperkingen van het bodem- en watersysteem in relatie tot de ruimtelijke ontwikkelingen. Daarmee blijft een aantrekkelijke leefomgeving gewaarborgd, ook in 2050.

	<ul style="list-style-type: none"> • Met de kennis van nu over klimaatverandering en weersextremen en de opgaven in het landelijke en stedelijk gebied is een herijking van de bestaande kaders en een verdere verdiepingsslag en aanscherping op onderdelen nodig. De verdere beleidsuitwerking en uitvoering is een complexe opgave in zowel het landelijk als stedelijk gebied dat, dat met veel verschillende partijen in samenhang met andere opgaven bekeken en afgestemd moet worden (integraal en gebiedsgericht). Op dit moment wordt er bijvoorbeeld hard gewerkt aan de eerste inhoudelijke lijnen voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG).
Waar	Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 7 – Duurzaam en robuust bodem- en watersysteem
Wanneer	<p>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2, ambities:</p> <p>2027: wij voldoen aan de doelen voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW-doelen)</p> <p>2050: de ondergrond en het bodem- en watersysteem worden duurzaam gebruikt, waarbij gebruik en functies van de ondergrond en het bodem- en watersysteem in samenhang met de bovengrondse opgaven worden bekeken, zodat de juiste functie op de juiste plek ligt.</p> <p>2050: de provincie Utrecht is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht.</p>
Wie	Provincie Utrecht werkt hierin samen met Utrechtse waterschappen en drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, Ministeries, gemeenten en buurprovincies.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • Bestaande gebiedsprocessen: o.a. de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug en Toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal – Noordzeekanaalgebied, Handelingsperspectief buitengebied Regio Amersfoort. • Gebiedsprogramma landelijk gebied (UPLG), de NOVEX-gebieden en het provinciaal Ruimtelijk Voorstel. • Wijzigen omgevingsbeleid: omgevingsvisie, omgevingsverordening en programma's.

3 Perspectief 1 – Perspectief voor landbouw en natuur

Centraal in dit perspectief staan de kwaliteit en vitaliteit van het landelijk gebied. Hoe kunnen we in ons land de opgaven ten aanzien van natuur, klimaat, waterkwaliteit en waterbeheersing verenigen met toekomstbestendige en duurzame landbouw? En hoe pakt dat uit in de zeer verschillende landschapstypen die Nederland kenmerken?

3.1 Concrete doelen voor het landelijk gebied, samenhang WBS, NPLG en Toekomst Landbouw

Vraag startpakket	<i>Invulling geven aan de concrete doelen en keuzes uit Water en Bodem Sturend, het NPLG en de Kamerbrief Toekomst Landbouw, in samenhang met elkaar, inclusief de combinatiemogelijkheden met andere opgaven en in de context van een perspectief voor het gebied op de langere termijn. Hierbij moet in elk geval invulling worden gegeven aan de concrete maatregelen die vanuit het NPLG als minimale vereisten aan de gebiedsprocessen worden meegegeven.</i>
Toelichting startpakket	<p>Voor landbouw, natuur, water en bodem - en de klimaatopgave die hiermee samenhangt – zijn er concrete doelen die gerealiseerd moeten worden op basis van (internationale) afspraken. Dit vraagt dus om het op korte termijn helder krijgen van de mogelijke maatregelen en het nemen van besluiten daarover. Deze doelen, en de achtergrond en noodzaak ervan, zijn beschreven in de brieven die op 25 november 2022 zijn verstuurd.</p> <ul style="list-style-type: none">• Ten eerste gaat het over de minimale vereisten voor concrete maatregelen uit het NPLG: voor specifieke gebieden gaat het dan om maatregelen gericht op het reduceren van stikstofbronnen nabij stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, het door systeemherstel op orde brengen van de hydrologische condities voor Natura 2000-gebieden, de veenweidestrategieën en benodigde maatregelen uit stroomgebiedbeheerplannen voor de Kaderrichting Water en het (addendum bij het) 7e Nitraatactieprogramma, waaronder de bufferzones van 150-250 meter rond de beekdalen. In het NPLG zijn daarnaast bredere natuurdoelen opgenomen die nodig zijn om te kunnen komen tot natuurherstelmaatregelen in het landelijk gebied - binnen en buiten beschermde gebieden - om onder andere via de basiskwaliteit natuur ook bij te dragen aan de realisatie van de condities voor de VHR-doelen.• Voor klimaat gaat het over de emissiereductieopgave voor de uitstoot van broeikasgassen uit landschappen van 1 Mton CO₂-equivalent in 2030 en een landelijke emissiereductieopgave voor de uitstoot van broeikasgassen uit de veehouderij en akkerbouw van 5 Mton CO₂-equivalent in 2030.• De landbouw in Nederland zal, in lijn met het coalitieakkoord en het advies van de heer Remkes, zich richting 2040 doorontwikkelen tot een duurzame landbouw met kringlooplandbouw als vertrekpunt. Hierbij zijn de volgende beginselen van toepassing:<ul style="list-style-type: none">○ De landbouw blijft voor Nederland een strategisch belangrijke economische sector, zowel nationaal als internationaal en blijft wereldwijd toonaangevend op het gebied van kennis, innovatie en uitgangsmateriaal.○ De landbouw heeft in 2040 een economische en maatschappelijke functie op mondiaal, Europees, landelijk en regionaal niveau.○ Onze agrarische sector produceert kwalitatief hoogwaardig, duurzaam, gezond en veilig voedsel, evenals uitgangsmaterialen en biograndstoffen voor de Nederlandse, Europese en internationale markten.○ De gehele keten in de agrarische sector werkt in balans met de omgeving en de natuur. Hiervoor is het bodem- en watersysteem de basis. De natuur wordt hersteld, we voldoen in 2027 aan de opgave van de Kaderrichtlijn Water en de landbouw draagt bij aan een klimaatneutraal Nederland in 2050. In de landbouw is het welzijn en de gezondheid van dieren een belangrijk uitgangspunt.○ Onze (jonge) boeren worden vanuit de keten ondersteund bij het (verder) verduurzamen van hun bedrijven, onder andere door het bieden van eerlijke prijzen voor hun duurzame producten en diensten, passende financiering en ook door het

	<p>bieden van langjarige contracten en het stimuleren van de duurzame consumentenvraag. Ketenpartijen nemen, met duidelijke doelen en zo nodig via wettelijke maatregelen, hun verantwoordelijkheid.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Boeren staan aan het roer bij het realiseren van de transitieopgaven en hebben ruimte voor eigen keuzes en ondernemerschap die passen binnen de omstandigheden en doelen van het gebied. Duidelijk is dat er samenhang en combinatiekansen zijn als het gaat om ruimtelijke oplossingen.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de eerste inhoudelijke lijnen voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Dit gaat ook een wijziging van ons beleid in de Omgevingsvisie betekenen. Voor deze onderwerpen gaan we de komende periode een agenda voor wijziging van de Omgevingsvisie provincie Utrecht maken. Hier lopen we nu niet op vooruit.
Waar	Het gehele landelijk gebied van de provincie Utrecht.
Wanneer	Voor dit moment verwijzen wij naar de termijnen die het Rijk heeft aangegeven in het startpakket.
Wie	Het UPLG pakken we op met onze gebiedspartners, onder andere waterschappen, gemeenten, landbouworganisaties, natuurorganisaties en terreinbeherende organisaties.
Hoe	Gebiedsprocessen UPLG, Handelingsperspectief buitengebied Regio Amersfoort.

3.2 Structurerende keuzes voor regionaal bodem- en watersysteem, natuur en landbouw en klimaatopgave

Vraag startpakket	<p><i>Uitwerking geven aan de maatregelen die nodig zijn voor een toekomstbestendig regionaal water- en bodemsysteem, in samenhang met de opgaven voor natuur en een toekomstbestendige landbouw. Daarbij moeten in elk geval de globale keuzes die vanuit NPLG worden meegegeven aan de gebiedsprocessen worden meegenomen in de uitwerking:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>De ontwikkelingsrichting van de landbouw en het landgebruik per deelgebied, rekening houdend met de analyses, het landbouwakkoord en de NPLG-doelen en -keuzes;</i> • <i>Een strategie op hoofdlijn om te komen tot VHR-doelbereik in 2030 en op termijn;</i> • <i>Voor beekdalen, overgangsgebieden rond N2000-gebieden en veenweidegebieden inzichtelijk maken welke kansen zij zien om het percentage groenblauwe dooradering te verhogen.</i>
Toelichting startpakket	<ol style="list-style-type: none"> 1. De structurerende keuzes gelden als nationale inzet. Ze moeten soms nog verder worden uitgewerkt of betreffen de langere termijn. De structurerende keuzes geven richting aan de ruimtelijke uitwerking van de opgaven in het landelijk gebied. 2. Het NPLG beschrijft de richting voor de ruimtelijke uitwerking in de gebiedsprogramma's door de provincies. De structurerende keuzes uit het NPLG zijn te verdelen in twee categorieën. <ul style="list-style-type: none"> ○ Ten eerste zijn er keuzes met directe doorwerking naar de gebiedsprogramma's. Deze structurerende keuzes laten ruimte voor regionaal maatwerk, maar moeten wel een plek krijgen in de gebiedsprogramma's. Voor deze keuzes wordt in principe uitgegaan van beleidsmatige doorwerking in de gebiedsprogramma's. Richting de vaststelling van het NPLG (medio 2023) kunnen de keuzes voorzien worden van planologische borging en wordt onderzocht of juridische borging noodzakelijk is. ○ Ten tweede zijn er keuzes die meekoppelen in het opstellen van de gebiedsprogramma's. Het gaat hier om keuzes die kunnen meeliften op de aanpak van de gebiedsprogramma's, maar die niet per definitie bijdragen aan de hoofdoelen van het NPLG. Het NPLG biedt hier geen nieuwe taakstellende indicatieve doelen, maar er is wel urgentie om deze problematiek in sommige gebieden aan te pakken. De meekoppelende keuzes moeten vroegtijdig en integraal worden meegewogen bij het opstellen van de gebiedsprogramma's. 3. Structurerende keuzes met directe doorwerking:

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Overgangsgebieden: een gebied rondom stikstofgevoelige Natura 2000- gebieden waar functies en activiteiten een bijdrage aan natuurherstel moeten leveren; ○ Bufferstroken langs beken op hoge zandgronden: realiseren van ruime bufferstroken in beekdalen op zandgronden voor verbeteren van waterkwaliteit, tevens bijdragend aan de infiltratie van grondwater (meegenomen in de concrete doelen onder A.); ○ Peilopzet veenweide: toewerken naar vernatting van veenweidegebieden om CO2-emissie en bodemdaling te beperken (meegenomen in de concrete doelen onder A.); ○ Inpassing areaal agrarische natuur, landschapsgrond en nieuwe natuur: uitwerken van de wijze waarop deze nieuwe arealen ingepast kunnen worden en welke eigenschappen van het gebied daarbij in ogenschouw moeten worden genomen; ○ Ruimte voor het watersysteem langs waterkeringen en rivierbedden, en langs grote wateren vanwege peilfluctuaties. Betere ruimtelijke inrichting rekening houdend met de grenzen aan het gebruik van grond- en oppervlaktewater en voldoende ruimte voor piekopvang; ○ Waterbeschikbaarheid verzilte gebieden: acceptatie van periodieke toename van regionale verzilting en aanpassing van het landgebruik hierop; ○ Invulling 10% groenblauwe dooradering: uitwerking van inpassingsmogelijkheden van landschapselementen die aan realisatie hiervan bijdragen; ○ Het beschermen van landbouwgrond moet in de gebiedsprocessen nadrukkelijk aandacht krijgen om bruikbare landbouwgrond te behouden voor de landbouw en voldoende grond beschikbaar houden voor de extensiveringsopgave en agrarisch natuur en landschapsbeheer. Uitgangspunten hiervoor worden nog nader uitgewerkt. <p>4. Meekoppelende structurerende keuzes:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Volksgezondheid: gebiedsgerichte aanpak mag zeker niet leiden tot een toename van het risico op volksgezondheidsproblemen; ○ beperken van risicofactoren voor de verspreiding van dierziekten en zoönosen; ○ Geurhinder: verminderen van geurhinder rond veehouderijen; ○ Fijnstof: voorkomen dat nieuwe overschrijdingen van fijnstofconcentratie ontstaan. <p>5. De opgave voor natuur, landbouw, water en bodem dient in relatie tot andere opgaven, zoals wonen, werken en de energietransitie, beschouwd te worden. Daarbij is ook recreatie een opgave: het landelijk gebied biedt recreatiemogelijkheden. Verbreding van de landbouw met recreatie biedt kansen voor een vitaal landelijk gebied. Om de druk op de natuurgebieden te verminderen zoeken we ook naar mogelijkheden om recreatie meer te spreiden. Dat kan bijvoorbeeld door te bezien welke mogelijkheden er zijn voor ontwikkeling van recreatie in een schil om de nationale parken heen. Hierbij moeten ook de gevolgen van recreatieve bebouwing op de omgeving worden meegewogen, inclusief de ongewenste gevolgen van opkoop en herstructurering van vakantieparken.</p> <p>6. Ook buiten de beschermde natuurgebieden moet natuurinclusief worden gewerkt. Dit vraagt om brede inbedding van natuurinclusief denken en doen in alle opgaven en in alle sectoren en bij ruimtelijke en economische beslissingen. Natuur zorgt daarbij niet alleen voor een gezonde leefomgeving en biodiversiteit, maar biedt ook kansen en (deel)oplossingen voor andere maatschappelijke opgaven.</p>
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Ad 1 t/m ad 3 zijn onderdeel van het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Er wordt momenteel gewerkt aan de eerste inhoudelijke lijnen. Deze zullen onderdeel vormen van het volgende tussenproduct. • Ad 4: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1: Een gezonde en veilige leefomgeving is belangrijk voor iedereen, nu en in de toekomst. De beperkte ruimte in onze provincie wordt intensief gebruikt. Veel ruimtevragende functies blijven groeien en er komen nieuwe ruimtevragers bij. Inrichting en gebruik van de leefomgeving hebben invloed op gezondheid. Toenemende drukte kan tot gezondheidseffecten leiden. Het beschermen en bevorderen van gezondheid is ons doel bij al ons beleid en ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. (...)

Onze lucht wordt al jaren langzaam schoner, maar is nog lang niet op een gezond niveau. We streven naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit in de provincie Utrecht om de gezondheid van onze inwoners te bevorderen en de invloed op onze natuur te beperken. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7: Wij gaan in alle landbouwgebieden aan de slag om samen met de landbouwsector en andere partners de omslag te maken naar een circulaire, natuurinclusieve, klimaatneutrale en diervriendelijke landbouw. (...) Bij natuurinclusieve landbouw staat de agrarische bedrijfsvoering en het streven naar zorgvuldig gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het duurzaam beheren van de bodem en het minimaliseren van emissies centraal. De Utrechtse boeren produceren op zodanige wijze dat de kwaliteit van de leefomgeving voor de mens toeneemt en de Utrechtse biodiversiteit wordt versterkt.

- Ad 5:
 - [Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1](#): De recreatiebehoefte neemt de komende jaren toe, evenals het toerisme. Om die reden vinden wij gebiedsontwikkeling ten behoeve van bovenlokale recreatie en bereikbaarheid – vooral voor langzaam verkeer – van belang en stimuleren wij ontwikkelingen die hieraan bijdragen. Hierbij moeten vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd. Ook de schaalessprong in verstedelijking en de klimaatverandering hebben invloed op de recreatiebehoefte. Zo is er in de buurt van woningen behoefte aan ruimte voor bewegen, ontspannen en ontmoeten. Dit draagt bij aan een goed woon- en vestigingsklimaat. Wij vinden het belangrijk dat de totstandkoming van het (recreatie)groen gelijke tred houdt met de verstedelijking. Nieuwe gebieden en extra voorzieningen zullen naast de verstedelijking een plek moeten krijgen. Daarvoor kijken we allereerst naar het areaal aan (bovenlokale) dagrecreatieterreinen en recreatiezones, dat bedoeld is om bestaande (bovenlokale) recreatiefuncties te behouden en nieuwe (bovenlokale) recreatiefuncties een plek te kunnen geven. Hiervoor regelen we dat in de recreatiezones geen ontwikkelingen plaats kunnen vinden die behoud en realisatie van recreatief groen belemmeren. Daarbij willen wij in deze zones onder voorwaarden ruimte bieden voor nieuwe (bovenlokale) recreatievoorzieningen. De bestaande bovenlokale dagrecreatieterreinen houden, passend bij de andere provinciale belangen, ruimtelijke mogelijkheden om een kwaliteitsslag te kunnen maken om aan de (veranderende) vraag van recreanten te kunnen voldoen. Wij willen dit areaal van recreatiezones en (bovenlokale) dagrecreatieterreinen dan ook behouden en we stimuleren een optimale benutting. Uitbreiding is nodig om aan de groeiende behoefte te kunnen voldoen. We kijken ook naar mogelijkheden voor extra opvang in gebieden die nu nog een beperkte opvangcapaciteit hebben. (...) Wonen in de provincie Utrecht, is wonen in een groene omgeving in het hart van Nederland. Bossen, parken, fiets- en wandelroutes zijn altijd dichtbij, zichtbaar en goed bereikbaar. Groen is een groot gemeenschappelijk goed, dat voor een essentieel deel bijdraagt aan de kwaliteit van leven én daarmee ook aan de economie. Groen Groeit Mee is de afspraak dat we gezamenlijk bij allen ruimtelijke plannen, projecten en gebiedsontwikkelingen, de groenontwikkeling in evenwichtige verhouding en volwaardig meenemen.
 - [Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7](#): Ons natuurbeleid heeft een directe relatie met doelstellingen voor bewegen, ontspannen en ontmoeten. We vinden dat natuur beleefbaar moet zijn. Daarom zijn vrijwel alle natuurgebieden in ons NNN opengesteld en toegankelijk. We vergroten de aantrekkelijkheid van het landschap via agrarisch natuurbeheer, ecologisch bermbeheer en aanleg en herstel van kleine landschapselementen. Hiermee verhogen we tegelijkertijd de biodiversiteit in het buitengebied. Ook stimuleren we een betere natuurbeleving in en nabij de bebouwde omgeving. (...) Het versterken van de relatie stad-land en helderheid over de invloed van landbouw op gezondheid en milieu vormen een belangrijke basis als het gaat om de maatschappelijke waardering van de landbouw. We stimuleren een transitie in de landbouw waarbij agrariërs zorgen voor de productie van gezonde voeding en daarnaast bijdragen aan integrale oplossingen voor de opgaven op het gebied van klimaat,

	<p>biodiversiteit, energietransitie, gezonde leefomgeving, water, bodem(daling), landschap en erfgoed.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ad 6: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7: We willen bij nieuwe ontwikkelingen tegelijkertijd de natuurwaarden en biodiversiteit vergroten, op de plaats van de ontwikkeling en in de omgeving. Dit noemen we natuurinclusief ontwikkelen. Dit kan per gebied een andere invulling krijgen. Het vergroten van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving vraagt bijvoorbeeld heel andere oplossingen dan in het agrarisch gebied. Kansen liggen onder andere bij de transitie van de landbouw, stedelijke ontwikkelingen, bodemdaling, dijkversterking, realisatie van duurzame energiebronnen (vooral zonnepanelen) en klimaatadaptatie. Daarnaast liggen er kansen voor het meekoppelen van natuur bij de realisatie van groenblauwe verbindingen.
Waar	Met name landelijk gebied, met uitstraling naar stedelijk gebied.
Wanneer	<p>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1, ambities:</p> <p>2050: wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving: de milieukwaliteit is goed, de veiligheid is gewaarborgd, bewegen wordt gestimuleerd, er zijn voldoende ontspannings- en ontmoetingsmogelijkheden en iedereen doet mee.</p> <p>2050: het (recreatie)groen in gelijke tred ontwikkelen met de verstedelijkingsopgave. Het aanbod van de toeristisch-recreatieve voorzieningen en routes in de provincie sluit in kwaliteit en kwantiteit goed aan op de behoeften van zowel onze inwoners als de bezoekers, is duurzaam, goed bereikbaar en toegankelijk.</p> <p>2030: er zijn voldoende vitale vakantieparken/recreatiewoningen voor verblijfsrecreatie.</p> <p>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.7, ambities:</p> <p>2050: de provincie Utrecht heeft een robuust klimaatbestendig natuurnetwerk van hoge kwaliteit.</p> <p>2050: binnen en buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN), in zowel landelijk als het stedelijk gebied, is er in 2050 een gunstige staat van beschermde en bedreigde flora en fauna, en is de biodiversiteit ten opzichte van 1990 toegenomen.</p> <p>2050: de natuur heeft een hoge belevingswaarde en er is een grote maatschappelijke betrokkenheid bij natuur.</p> <p>2050: wij werken samen met onze partners toe naar een landbouwsector met economisch rendabele bedrijven die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk zijn (kringlooplandbouw), en dicht bij de inwoners staan</p> <p>2030: de nutriëntenkringlopen zijn op zijn laagst mogelijke niveau gesloten. De agrarische sector is zelfvoorzienend in energie en opereert daarnaast deels als groene energieproducent voor derden. De provincie Utrecht is een voorbeeld voor andere gebieden in de verbinding stad-land, heeft een vitale, duurzame landbouw met bijbehorend verdienmodel en met een agrarisch cultuurlandschap dat toegankelijk en aantrekkelijk is om in te recreëren.</p>
Wie	Het UPLG pakken we op met onze gebiedspartners, onder andere waterschappen, gemeenten, landbouworganisaties, natuurorganisaties en terreinbeherende organisaties.
Hoe	Gebiedsprocessen UPLG.

3.3 Lange termijn perspectief voor de hoofdsystemen van natuur, landbouw en water

Vraag startpakket	<p><i>Vanuit de eerste richtingen voor het hoofdwatersysteem en nationale keuzes voor landbouw en natuur bezien wat voor kansen en knelpunten daaruit kunnen ontstaan. De provincies wordt ook gevraagd suggesties te doen voor een gebiedsindeling vanuit de kenmerken van het water- en bodemsysteem, om daarmee uiteindelijk gezamenlijk tot een eenduidige en voor de lange termijn stabiele gebiedsindeling te komen. Daarmee kunnen dan regionale gebiedsperspectieven worden geschetst waarin oplossingen voor de grote opgaven in het landelijk gebied samenkomen.</i></p>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> Klimaatverandering (waaronder zeespiegelstijging, afvoer rivieren, en minder zoet water), de teruggang in biodiversiteit en de transitie naar een vitale en duurzame landbouw in het

	<p>mondiale systeem vragen ook om nationale keuzes voor de langere termijn. Daarmee kunnen we de keuzes die we nu gebiedsgericht maken, verbinden met dit perspectief.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er zijn keuzes nodig voor het hoofdwatersysteem, hier is het Rijk zelf hoofdverantwoordelijk voor de uitwerking, in goede afstemming met andere partijen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Er is onder andere meer ruimte nodig voor dijkversterking en de rivieren. ○ Het vraagstuk van voldoende zoetwater speelt een grote rol in de verdeling over de riviertakken in het hoofdwatersysteem. ○ Verder is de vraag hoe we het hoofdwatersysteem gebruiken voor de verdeling van zoetwater naar het regionale systeem, onder andere via het IJsselmeer. ○ De verwachte versnelde zeespiegelstijging vraagt om keuzes voor de lange termijn. • De landbouw blijft voor Nederland een strategisch belangrijke economische sector, zowel nationaal als internationaal en blijft wereldwijd toonaangevend op het gebied van kennis, innovatie en uitgangsmateriaal. De economische en maatschappelijke functie van de landbouw op mondiaal, Europees, landelijk en regionaal niveau in 2040 wordt nog nader uitgewerkt. De uitwerking is inclusief de manier waarop onze agrarische sector op langere termijn kwalitatief hoogwaardig, duurzaam, gezond en veilig voedsel produceert voor de Nederlandse, Europese en internationale markten. Waarbij zij in balans werkt met de omgeving en de natuur, met het bodem- en watersysteem als basis. • Ook op Europees niveau gaat de biodiversiteit achteruit. Hieruit volgt dat op termijn de natuur op nationale schaal verder moet worden uitgebreid, in de context van een robuust (inter)nationaal natuurnetwerk met een gunstige staat van instandhouding. • Aan de provincies wordt ook gevraagd om - in samenspraak met het Rijk - een analyse van gebieden te maken, op basis van de specifieke gebiedskenmerken en het water- en bodemsysteem. Waarbinnen een samenhangende uitwerking kan plaatsvinden tussen de opgaven voor water, natuur, bodem en landbouw. Deze analyse dient om te bezien of we kunnen komen tot een stabiele gebiedsindeling voor de lange termijn als basis voor integrale strategieën voor een vitaal landelijk gebied. Daarmee worden de opgaven in de gebieden breder dan alleen de opgaven voor landbouw, natuur en water en bodem. Hier speelt ook de combinatie met onder andere de verstedelijkingsopgave en energietransitie.
Antwoord	
Wat	De Omgevingsvisie provincie Utrecht bevat op alle in de vraag en toelichting benoemde onderwerpen een goede basis voor deze vraag. Voor het komen tot een concrete gebiedsindeling en vooral ook voor nadere duiding wat dit meer is dan de huidige indeling naar veenweidegebied, hoge zandgronden e.d. is meer tijd nodig. In deze eerste versie van de beantwoording van de vragen uit het startpakket kan daarom nog geen stand van zaken weergegeven worden.
Waar	Gehele provincie.
Wanneer	Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.
Wie	Provincie en Utrechtse Waterpartners in samenwerking met diverse gebiedspartners.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • Toekomstig Bestendig Amsterdam Rijnkanaal en Noordzee kanaal gebied, waar we samen met provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, gemeenten, waterschappen, Rijk en andere stakeholders werken aan integraal waterbeheer voor het hele gebied gereed maken voor 2100. Daarbij integrale oplossingen bedenken voor wateroverlast, droogte/watertekort en verzilting in relatie met ruimtelijke ordening, waterkwaliteit, ecologie, scheepvaart en energie. • Gebiedsprocessen Utrechts Programma Landelijk Gebied en Regionale Veenweidestrategie. • NOVEX-gebied Het Groene Hart.

3.4 Kansen en knelpunten voor Perspectief 1

Vraag startpakket	<i>Knelpunt: Concurrerende ruimteclaims en grote transities in het landelijk gebied. Vraag: Bij het uitwerken van de vragen de mogelijke knelpunten aan te geven en kansen voor combinaties te benutten.</i>
-------------------	--

Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • De druk op de ruimte is groot. <ul style="list-style-type: none"> a. De landbouwtransitie vraagt om ruimte voor extensivering en kringlooplandbouw. b. De natuur vraagt om extra areaal ten gunste van de biodiversiteit en kwaliteit van onze natuur. c. De klimaatverandering vraagt om extra ruimte voor de waterveiligheid en het vasthouden van water bij droogte. • Tegelijkertijd is er ook ruimte nodig voor de woningbouwopgave en de energietransitie. • Deze ruimteclaims moeten inpasbaar worden gemaakt op een relatief klein oppervlakte. Dit vraagt om het maken van slimme combinaties zodat optimaal gebruik kan worden gemaakt van de beperkte ruimte waarover we beschikken. • Een integrale aanpak is effectiever omdat slim gekozen maatregelen meerdere doelen gecombineerd kunnen dienen, terwijl onderling negatieve effecten zo veel mogelijk worden voorkomen. Dit soort combinaties kunnen op zowel regionaal niveau, als maatregelniveau worden gemaakt.
Antwoord	
Wat	Dit is één van de hoofdvragen van het Provinciale Ruimtelijke Voorstel Utrecht. We kijken hier breed naar verschillende concurrerende ruimteclaims en kansen en knelpunten die hieruit naar voren komen. Naast de in het startpakket genoemde ruimteclaims beschouwen wij bijvoorbeeld ook de ruimteclaim van recreatie, de prognoses van het aantal stoppende boeren, etc.. Deze vraag beantwoorden we in het eindproduct.
Waar	Gehele provincie.
Wanneer	Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.
Wie	Provincie met diverse overheidspartners en andere betrokkenen.
Hoe	Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. In de regio wordt in een pilot van Mooi Nederland (Soest-Amersfoort) de impact van de verdere geconcentreerde verstedelijking op recreatiedruk in het buitengebied en de gevolgen daarvan voor leefbaarheid, landbouw, natuur, ruimtelijke kwaliteit onderzocht.

Vraag startpakket	<i>Knelpunt: Tekort aan zoetwater. Vraag: Samen met de waterschappen in gebiedsprocessen ruimte maken voor het vasthouden en bergen van zoveel mogelijk gebiedseigen water, en om te bezien hoe gebruikers van (drink)water hun watervraag kunnen beperken.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Het tekort aan zoetwater vergt een meervoudige aanpak: meer vasthouden én de vermindering van het zoetwatergebruik (voor huishoudens, landbouw en industrie). • Er blijft echter sowieso een verdelingsvraagstuk. Voor de verdeling van het steeds schaarser wordende zoete water blijft de vastgelegde verdringsreeks bepalend. Dit heeft effect op natuur en landbouw maar ook op water voor (nieuwe) huishoudens, bedrijven en industrie. • Dit kan alleen opgelost worden met samenhangende keuzes tussen maatregelen in de regionale systemen en het hoofdwatersysteem. • De provincies wordt in de startpakketten gevraagd om hier voor de regionale systemen uitwerking aan te geven en hierbij ook over de grenzen van de provincies te kijken. Daarbij horen ook de richtingen die voor de verdeling van zoet water vanuit het hoofdwatersysteem vanuit de programma's Water en Bodem Sturend en het NPLG zijn aangegeven. Betrokkenheid van de waterschappen hierbij is essentieel. • Daarbij moeten de functies die afhankelijk zijn van het gebruik van zoet water in samenhang worden bekeken: o.a. wonen, bedrijven/industrie en landbouw, maar ook de transitie naar duurzame energie: voor het omzetten van elektriciteit naar waterstof is zoetwater nodig.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2: Het klimaat verandert en daardoor neemt de kans op wateroverlast, overstromingen, droogte en hitte toe. In een aantal gebieden in het westen van de provincie zit het watersysteem al aan zijn grenzen. Daar waar dat kan willen we samen met onze partners zorgen voor betere buffering in het bodem- en watersysteem

	<p>tijdens natte perioden, beperking van afstroming, benutting van waterberging. Hierbij zetten we in op een toekomstbestendig watersysteem met oog voor het omliggende gebied en het boezemsysteem. Tevens zorgt (langdurige) droogte voor een verhoogd risico op (veen)dijkdoorbraken en voor versnelde bodemdaling. Het beperken van de effecten van droogte kan door voldoende wateraanvoer in droge perioden en voldoende vasthouden van water in natte perioden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Om voor het doel “voldoende water” (NB anders dan het doel voorkomen wateroverlast) waterbergingslocaties in te richten en meer water vast te houden (en hiervoor een ruimteclaim neer te leggen) moet op (boven)regionaal systeemniveau geanalyseerd worden hoe de balans is tussen wateraanbod en waterbehoefte nu en in de toekomst. Voor Oost Utrecht wordt hier al via de Blauwe Agenda naar gekeken. Utrecht-west (west Nederland) en het Eemgebied zal ook in toekomst deels afhankelijk blijven van de aanvoer van Rijnwater. Belangrijk hier is om in beeld te krijgen wat de waterbehoefte is van het op peil houden van de polders in met name het veenweide gebied en hoe de beschikbaarheid van (rivier)water zich met de nieuwe klimaatscenario's gaat ontwikkelen. Voor dit onderwerp moet een goede link gelegd worden met het Delta-programma zoetwater, zowel op hoofdsysteemniveau als met regio's ZON en west- Nederland. • Er is een grote samenhang met de andere opgaven in het landelijk gebied. Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de eerste inhoudelijke lijnen voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG).
Waar	<p>Hele provincie Utrecht, met twee grote focusgebieden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afwateringsgebied Amsterdam-Rijnkanaal-Noordzeekanaal, waaronder westelijk deel van de provincie Utrecht (veenweidegebied) • Utrechtse Heuvelrug en flanken, waaronder het Kromme Rijngebied en de Eemvallei.
Wanneer	<p>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2, ambities: 2050: de provincie Utrecht is klimaatbestendig en waterveilig ingericht. 2040: wij zorgen dat er altijd voldoende en schoon drinkwater is, zelfs wanneer zich een extreme groei van de drinkwatervraag zou voordoen. Besparen van drinkwater en voorkomen van verspilling van grondwater zijn daarbij essentiële randvoorwaarden.</p>
Wie	<p>Provincie en Utrechtse Waterpartners in samenwerking met diverse gebiedspartners.</p>
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • Toekomstig Bestendig Amsterdam Rijnkanaal en Noordzee kanaal gebied, waar we samen met provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, gemeenten, waterschappen, Rijk en andere stakeholders werken aan integraal waterbeheer voor het hele gebied gereed maken voor 2100. Daarbij integrale oplossingen bedenken voor wateroverlast, droogte/watertekort en verzilting in relatie met ruimtelijke ordening, waterkwaliteit, ecologie, scheepvaart en energie. • Blauwe agenda Utrechtse Heuvelrug, waar we samen met gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijven en terreinbeherende organisaties werken aan integrale wateroplossingen. • Gebiedsprocessen UPLG en NOVEX-gebied Het Groene Hart.

Vraag startpakket	<p><i>Knelpunt (lange termijn): Nu voldoende ruimte houden voor watervraagstuk op de lange termijn.</i> <i>Vraag: In uitwerking adaptief zijn voor in de toekomst nog te maken keuzes, en op cruciale plekken ruimte te houden voor het vasthouden en bergen van water.</i></p>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Er is nog tijd nodig om de nieuwe randvoorwaarden van waterveiligheid vanuit een (zeer) lange termijnperspectief te concretiseren. Ondertussen gaan andere ontwikkelingen door en dreigt er minder ruimte voor water op de langere termijn te zijn. We lopen het risico dat gewenste opties voor de langere termijn onmogelijk worden door ruimtelijke ontwikkelingen die we nu mogelijk maken.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2: Het klimaat verandert en daardoor neemt de kans op wateroverlast, overstromingen, droogte en hitte toe. In een aantal gebieden in het westen van de provincie zit het watersysteem al aan zijn grenzen. Daar waar dat kan willen we samen met onze partners zorgen voor betere buffering in het bodem- en watersysteem

	<p>tijdens natte perioden, beperking van afstroming, benutting van waterberging. Hierbij zetten we in op een toekomstbestendig watersysteem met oog voor het omliggende gebied en het boezemsysteem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op dit moment zijn voor Utrecht-west (gebied ARK-NZK) al een aantal regionale zoekgebieden voor piekberging op de kaart gezet. Wat er kwantitatief nodig is aan lokale en regionale piekberging is nog niet bekend. Hier ligt nog een onderzoeksvraag voor de samenwerkende waterpartners. Dit is een lastige vraag aangezien de benodigde ruimte in de tijd zal veranderen en ook afhankelijk is van andere ontwikkelingen zoals de in onderzoek zijnde extra afvoer mogelijkheden via het ARK-NZK systeem, bijvoorbeeld naar het Markermeer. Wel kunnen de nu bekende optionele locaties al worden meegegeven in verschillende gebiedsprocessen als reserveringsgebied waterberging waar geen onomkeerbare ontwikkelingen gepland kunnen worden. In de gebiedsprocessen kan voor die gebieden gekeken worden naar slimme functie-combinaties van bijvoorbeeld waterberging, natuur, landbouw, cultuurhistorie en recreatie. • Er is een grote samenhang met de andere opgaven in het landelijk gebied. Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de eerste inhoudelijke lijnen voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG).
Waar	Dit kan invloed hebben op de gehele provincie Utrecht.
Wanneer	Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2, ambities: 2050: de provincie Utrecht is klimaatbestendig en waterveilig ingericht.
Wie	Provincie en Utrechtse Waterpartners in samenwerking met diverse gebiedspartners.
Hoe	Toekomstig Bestendig Amsterdam Rijnkanaal en Noordzee kanaal gebied, waar we samen met provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, gemeenten, waterschappen, Rijk en andere stakeholders werken aan integraal waterbeheer voor het hele gebied gereed maken voor 2100. Daarbij integrale oplossingen bedenken voor wateroverlast, droogte/watertekort en verzilting in relatie met ruimtelijke ordening, waterkwaliteit, ecologie, scheepvaart en energie.

3.5 Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023

Aanvulling	Nationaal Programma Landelijk Gebied: Vanuit het ministerie van LNV is op 10 februari een voortgangsbrief aan de Tweede Kamer gestuurd over de integrale aanpak landelijk gebied, waaronder het NPLG. In die brief wordt onder andere ingegaan op de indicatieve provinciale verdeling van de natuur- en klimaatdoelen binnen het NPLG.
Reactie	De beantwoording hiervoor, voor zover deze al gaat over het de provinciale uitwerking van het NPLG, het UPLG, gaat mede uit van deze voortgangsbrief. De meeste informatie hierover zal in een volgende versie van de beantwoording volgen. Op dit moment wordt er namelijk hard gewerkt aan de eerste inhoudelijke lijnen voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG).

Aanvulling	<p>Landbouwakkoord <i>voorzien voorjaar 2023</i>:</p> <p>Het Kabinet streeft naar een landbouwakkoord in het voorjaar van 2023. In de besprekingen om te komen tot dit akkoord komen ook ruimtelijke thema's aan bod. Het Landbouwakkoord levert een cruciale bijdrage op de structurerende keuzes uit het NPLG of het NOVEX-programma. Het Landbouwakkoord heeft hiermee een belangrijke invloed op de wijze waarop de vaststaande doelen binnen planning gerealiseerd worden. Provincies zullen deze keuzes in de concepten van hun gebiedsprogramma's verwerken. De afspraken uit het Landbouwakkoord moeten in overeenstemming zijn met de doelen zoals geformuleerd in NPLG, de Klimaatwet, brief Water en Bodem sturend en het programma NOVEX.</p>
Reactie	We wachten dit af.

4 Perspectief 2 - Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

Dit perspectief gaat over de (inter)nationale netwerken voor energie, data en mobiliteit en de grootschalige economische activiteiten die daar direct aan gekoppeld zijn, zoals industriegebieden, havens, vliegvelden, tuinbouwcomplexen, datacenters en clusters van grootschalige bedrijfsvestigingen. Deze netwerken zijn internationaal van karakter en spreiden zich uit over de Noordzee, Noordwest-Europa en verder.

4.1 Concrete doelen voor voldoende ruimte voor werken en opwek van duurzame energie

Vraag startpakket	<i>Invulling geven aan bovenstaande concrete doelen voor het opwekken van duurzame energie door uitvoering te geven aan de RES'en 1.0.</i>
Toelichting startpakket	<ol style="list-style-type: none"> 1. Er is een start gemaakt met de regionale energiestrategieën en de RES-regio's zijn begonnen met het realiseren van concrete projecten in de zoekgebieden. 2. Bij het realiseren van deze projecten is aansluiting op het energienetwerk een randvoorwaarde. Om uitvoering van RES'en mogelijk te maken is in veel gevallen verzwaring en/of uitbreiding van het netwerk nodig, samen met het bouwen van schakelstations. 3. Multifunctioneel gebruik van de ruimte is van belang bij de uitvoering van de RES'en en de uitbreiding van de netwerken, om de vraag naar ruimte beperkt te houden. 4. Ook moet er een goede afweging gemaakt worden tussen de behoefte aan ruimte voor deze opgaven en die van andere opgaven. 5. De voorkeursvolgorde Zon zoals opgenomen in de NOVI en de Kamerbrief Stimulering duurzame energieproductie wordt toegepast in de uitvoering van de RES'en.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3: Voor het duurzaam opwekken van energie faciliteren wij de uitvoering van de RES'en. Voor het uitvoeren van de RES'en wordt gezocht naar energie-initiatieven die zich van onderaf aandienen en passen binnen de kaders ervan. Wij benutten de uitkomsten van de RES'en om een Regionale programmering voor grootschalige opwek van zon- en windenergie op te zetten en daarmee knelpunten en voortgang te monitoren. Waar nodig kunnen wij ondersteunen om barrières weg te nemen en processen te faciliteren. Mochten binnen het tijdspad voor de RES'en in een gemeente de afgesproken doelen niet gehaald worden en logische locaties niet benut worden, dan zijn wij bereid ons volledige instrumentarium uit de Omgevingswet in te zetten, teneinde voldoende duurzame energie opwek te realiseren. <p>Uit de voortgangsrapportages van de RES'en, de Tussenbalans Wind (vastgesteld 21-9-2022) en de voortgangsrapportage wind van dit voorjaar, blijkt, dat de opgave vooralsnog gehaald kan worden en blijkt dat de verhouding wind/zon scheef groeit. Deze slaat door naar zonne-energie door uitval van locaties/projecten voor windenergie. Provinciale Staten hebben op basis hiervan in 2022 besloten om in 2023 een planMER te starten om deze provinciale regierol in te vullen. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau hiervoor heeft ter inzage gelegen. Daarnaast blijkt uit de voortgangsrapportages dat netcongestie nieuwe initiatieven en voortgang remt, als er enkel afgewacht wordt op dit punten. Oplossingsrichtingen zijn (in beperkte mate) aanwezig en moeten opgepakt worden in de P-MIEK.</p> <p>Naast een belangrijke rol voor grootschalige zon- en windenergie, hebben de regio's ook een belangrijke rol bij het opstellen van de Regionale Structuur Warmte (RSW) waarin vraag, aanbod en infrastructuur van warmte in een regio in kaart worden gebracht. Indien er warmtebronnen beschikbaar zijn die gemeente overstijgend ingezet kunnen worden, sturen we op een zo efficiënt mogelijke inzet van deze duurzame warmtebronnen en zorgen we voor een goede regionale afstemming van vraag en aanbod. Wij zetten daarbij in op veilig,</p>

	<p>verantwoord en duurzaam gebruik van de ondergrond wanneer energiebronnen uit bodem en water worden benut (klimaatbestendig en waterrobuust).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3: Om de energieambities te halen, speelt transport van energie een belangrijke rol. Samen met onze partners zetten wij erop in dat netwerkcapaciteit proactief en tijdig wordt uitgebreid, waarbij wij, gezien de gemeentegrensoverschrijdende functie, de regierol nemen in de regionaal te plannen energie-infrastructuur. We werken samen met de netbeheerder uit welke aanpassing aan de energie-infrastructuur nodig is om de energietransitie te faciliteren. Daarnaast faciliteren we de netbeheerder door cruciale schakels in het elektriciteitsnet ruimtelijk mogelijk te maken. Na de PlanMER Wind (zie 1) zal aansluitbaarheid c.q. netinpassing een aspect zijn bij de te nemen voorkeursbeslissing voor nieuwe windenergielocaties. <p>In 2022 is gestart met een driesporen-aanpak die bestaat uit (1) het opstellen van het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur en Energie (P-MIEK) (2) het versnellen van RO-procedures van infraprojecten (in samenwerking met TenneT en Stedin) en (3) het ontwikkelen van opschaalbare oplossingen en handelingsperspectief (op regionale schaal). Naast de benodigde ruimte voor (uitbreiding) van de energie-infrastructuur (met name elektriciteit) gaat het omgekeerd ook om het rekeninghouden in onze ruimtelijke plannen met de tijdige beschikbaarheid van voldoende transportcapaciteit op het elektriciteitsnet op de beoogde locatie voor dat plan/ontwikkeling. Hiervoor willen we een energietoets ontwikkelen. Tot slot kan het ook zijn dat we in onze planning moeten schuiven om ervoor te zorgen dat er voor desbetreffende ontwikkeling op het moment van realisatie wel voldoende transportcapaciteit voorhanden is.</p> <p>Ter aanvulling: de ontwikkelingen van energie-infrastructuur tot en met 2030 zijn vastgelegd in de investeringsplannen van de netbeheerders. De volgende plannen zijn o.a. voorzien:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ De hoogspanningsverbinding van Diemen via Breukelen Kortrijk naar Krimpen aan den IJssel vervangen rond 2030; ○ Het regionale hoogspanningsnet (150kV) in Utrecht opknippen in kleinere deelnetten, zogeheten pockets. Voor de realisatie van deze pockets is onder meer uitbreiding van het hoogspanningsstation bij Breukelen-Kortrijk noodzakelijk. Het opknippen zelf vraagt amper ruimte; ○ Uitbreiding bij de netten van Stedin. Zo staan er tien nieuwe onderstations op de planning, met name in Utrecht (vier) en rondom Amersfoort (drie). Deze stations vragen ruimte, tot 4 hectare per stuk, en de inpassing hiervan is vaak uitdagend. Een klein deel van Utrecht heeft Liander als netwerk. Ook daar zijn uitbreidingen nodig om alle ambities waar te kunnen maken; ○ Ook zijn op verschillende locaties uitbreidingen nodig van bestaande stations. ○ Hiernaast zijn er ook op kleine schaal veel uitbreidingen noodzakelijk. Zo zijn er een fors aantal nieuwe middenspanning-laagspanning transformatoren nodig. De omvang van deze transformatoren is per stuk klein, 10 tot 35 m². Maar doordat er duizenden van deze eenheden nodig zijn, met name in stedelijke gebieden, is de totale opgave fors. ○ Tot slot zullen er veel nieuwe kabels noodzakelijk zijn. Hiervoor is ruimte nodig in de ondergrond en zal een groot deel van de straten in de provincie open moeten. • Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 3.2: Voor ons omgevingsbeleid hanteren wij twee centrale uitgangspunten. (1) We kiezen gebiedsgericht voor integrale, toekomstgerichte oplossingen waarmee we de Utrechtse kwaliteiten per saldo behouden of versterken, zo nodig met compenserende maatregelen. (2) We concentreren en combineren nieuwe ontwikkelingen, om zorgvuldig om te gaan met schaarse ruimte en kwaliteiten en door ontwerp en innovatie te stimuleren. Er blijft ook ruimte beschikbaar voor lokale opgaven. Dit betekent ook dat we niet alleen kijken naar multifunctioneel ruimtegebruik, maar ook naar het integraal ontwerpen, zorgvuldig inpassen van het regionale systeem en bijbehorende locaties en het ontwerpen met groen en water (klimaatbestendig en waterrobuust) en met recreatie (beleving en educatie).
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 3.2: Voor sommige grote opgaven is veel ruimte nodig, zoals verstedelijking en de energietransitie. Dit zorgt voor een grote druk op de ruimte. Het is dan ook een uitdaging om de vele opgaven een plek te geven. Het inpassen hiervan heeft impact op de omgeving. Daarom kiezen we ervoor de schaarse ruimte efficiënt te benutten en functies slim te combineren. Om deze uitdaging te faciliteren, is de omvang van de opgaven in beeld gebracht. Dit is hier te vinden: Statenbrief-Ruimtelijke-doorrekening, Memo-ruimtegebruik-nu-en-in-de-toekomst en Graphic-ruimtegebruik-en-ruimtevrage. • Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3: Voor zonne-energie hebben wij de voorkeur voor (de meestal relatief dure) plaatsing van zonnepanelen op daken, gevels en infrastructurele werken boven veldopstellingen, omdat zonnepanelen op deze plekken doorgaans minder invloed hebben op de kenmerken of identiteit van een gebied. Om aan de gestelde energiedoelen te voldoen zijn echter ook zonnevelden nodig, bij voorkeur op gronden met een andere functie dan landbouw of natuur, zoals waterzuiveringsinstallaties, vuilnisbelten, binnenwateren, langs van spoor- en autowegen en kanalen. Ook hierbij gaat onze voorkeur uit naar het zoeken van slimme functiecombinaties, waarbij, met gebruikmaking van creatieve toepassingen, ruimtelijke kwaliteit kan worden gerealiseerd. Daarnaast zien wij kansen om zonnevelden te combineren op locaties zoals als buffer rondom natuurgebieden, op sommige waterplassen en in combinatie met recreatie. Met al deze voorkeurslocaties binnen de provincie Utrecht is onvoldoende oppervlak beschikbaar om onze energieambities te behalen. Ook zonnevelden gecombineerd met landbouw of op gronden met lage natuurkwaliteit is nodig om aan onze energie-ambities te voldoen. Deze voorkeursvolgorde houdt geen volgtijdelijkheid in.
Waar	Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 10 – Duurzame energie. Deze kaart bevat de beleidslijnen waarbinnen de RES'en hun opgave kunnen realiseren. In de (Interim) Omgevingsverordening is opgenomen welke gebieden zijn uitgesloten voor duurzame energie (N2000 gebieden en ganzenrustgebieden) en zijn er voor diverse gebieden aanvullende voorwaarden gesteld o.a. voor weidevogelkerngebieden, Hollandse Waterlinies en stiltegebieden.
Wanneer	Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3, ambities: 2030: de provincie Utrecht heeft samen met partners haar bijdrage geleverd in onder andere de Regionale Energiestrategieën om aan de afspraken in het nationale Klimaatakkoord te voldoen. 2050: de provincie Utrecht is zo spoedig mogelijk en uiterlijk in 2050 CO2-neutraal.
Wie	Binnen de provincie wordt samengewerkt in drie RES'en, de RES U16-Regio, RES Regio Amersfoort en RES Regio Foodvalley.
Hoe	Zie de tekst hiervoor.

Vraag startpakket	<i>Invulling geven aan bovenstaande concrete doelen voor het behouden van voldoende ruimte voor bedrijvigheid, waarbij provincie specifiek en provincie-overstijgend wordt bekeken waar en hoeveel ruimte voor industrie en grootschalige bedrijfsvestigingen nodig is. Daarbij wordt bij de ontwikkeling van grootschalige bedrijfsvestigingen al gevraagd om het afwegingskader zoveel mogelijk toe te passen dat gezamenlijk wordt ontwikkeld, en in maart wordt vastgesteld.</i>
Toelichting startpakket	<ol style="list-style-type: none"> 1. Door het ministerie van EZK wordt samen met provincies de ruimtebehoefte voor bedrijvigheid geïnventariseerd. Deze inventarisatie is nog niet onderverdeeld naar het soort bedrijvigheid. Dat is per provincie maatwerk. 2. Een deel van de ruimtelijk-economische inventarisatie is gekoppeld aan de energie-intensieve industrie en clusters grootschalige bedrijfsvestigingen (onder andere logistiek) die een belangrijke schakel vormen in de nationale netwerken. 3. We weten dat er ook voor de toekomst milieuruimte nodig blijft, onder meer voor de transitie naar een circulaire economie en duurzame energie. Daarmee kunnen we de gezondheid en veiligheid van omwonenden én voldoende ruimte voor bedrijvigheid borgen. 4. We vragen voor de korte termijn aan de provincies om ervoor te zorgen dat de hoeveelheid milieuruimte voor deze bedrijven minimaal gelijk blijft en zo efficiënt mogelijk wordt benut.

Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • In algemene zin willen we aangeven dat het startpakket zeer minimaal aandacht heeft voor de ruimtelijke uitdagingen en kansen die ontstaan in de transitie naar een circulaire economie. Dit geeft ons ook weinig ruimte om hierop in te gaan en het Rijk hierover iets mee te geven. In relatie tot de op te stellen Nota Ruimte adviseren we het Rijk om goed te kijken naar het Rijksprogramma Nederland Circulair 2050 en daarnaast naar de aanbevelingen ten aanzien van circulariteit in de Ruimtelijke Verkenning 2023 van het Planbureau van de Leefomgeving. In dat rapport wordt voor vier verschillende scenario's een beeld geschetst van de relatie tussen ruimte en circulariteit. • Ten aanzien van ad 1, 3 en 4 staat in de Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4.2, sub-paragraaf 'Specifieke bedrijventerreinen' en 'Bedrijfsvestiging', het volgende vermeld: <ul style="list-style-type: none"> ○ Niet alle bedrijvigheid laat zich mengen, bijvoorbeeld onderdelen van de maakindustrie en de logistiek. Ook deze bedrijven zijn noodzakelijk voor het economisch ecosysteem. Voor de vestiging van deze bedrijven blijft specifiek bedrijventerrein nodig. Om aan de behoefte te voldoen, zetten wij allereerst in op herstructurering, revitalisering en eventuele herprofilering van en efficiënter ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen in stedelijk gebied. Daarbij kunnen tevens de ambities op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, energietransitie, klimaatadaptatie, circulariteit en gezondheid zo veel als mogelijk geëffectueerd worden. ○ Naar verwachting leiden deze opgaven ook tot extra ruimtebeslag. Niettemin zijn we terughoudend met het mogelijk maken van de ontwikkeling van nieuw, nog niet gepland bedrijventerrein in de provincie Utrecht. ○ De behoefte vanuit het lokale, reeds gevestigde bedrijfsleven (uitbreiding of vervanging) willen wij waar mogelijk faciliteren. ○ Als het gaat om de bovenregionale ruimtevraag voor bedrijfsvestiging zien we graag bedrijven van elders die het economisch profiel ('Heart of Health') van de regio verder versterken. De Regionaal Economische Agenda (REA) geeft daarvoor het kader aan. We proberen economische groei te realiseren in het aanpakken van maatschappelijke opgaven: 1. Toekomstgerichte leefomgeving, 2. Gezonde mensen en 3. Waardevolle digitalisering. ○ Zoekrichtingen voor grootschaliger regionale bedrijventerreinen. Voor de korte termijn (meer lokaal) en voor de middellange termijn gaat het om het zoeken naar mogelijke locaties voor specifieke bedrijventerreinen: regionaal, goed bereikbaar, bij voorkeur 1 aan westkant en 1 aan oostkant van de provincie. ○ Voor de locatiekeuze voor bedrijventerreinen hanteren we een soortgelijke systematiek als voor woningbouwlocaties: samen met gemeenten komen tot een regionale programmering van werklocaties. Hierin betrekken we tevens de herstructurering en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen. Provinciale Staten stellen een kader vast voor deze regionale programmering. Gemeenten kunnen voorstellen doen voor de aanpak van bestaande en voor nieuwe werklocaties die regionaal worden afgestemd en geprogrammeerd. De uitkomst van de regionale programmering leggen Gedeputeerde Staten vast in een provinciaal programma. wordt in ontwerp, tezamen met de opgestelde planMER, ter inzage gelegd. <p>Om dit beleid te ondersteunen, heeft de provincie ook actieve inzet, bijvoorbeeld op intensivering en verduurzaming via de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU).</p> • Ten aanzien van ad 1, 3 en 4 is het goed om te vermelden dat vanuit de provincie momenteel een behoeftebeoordeling wordt uitgevoerd om de (uitbreidings)vraag naar bedrijventerreinen (en kantoren) in beeld te brengen. In dit actuele beeld (dat rond september opgeleverd zal worden) zal inzichtelijk worden aan welke type en segmenten bedrijventerreinen richting 2030 en 2040 behoefte zal zijn in de provincie Utrecht. Vervolgens zal in de nieuwe cyclus van regionaal programmeren weer bezien worden in hoeverre nieuwe locaties gefaciliteerd kunnen worden.

	<ul style="list-style-type: none"> • Tenslotte geldt voor ad 1, 3 en 4 ook dat de twee centrale uitgangspunten uit paragraaf 3.2 van onze Omgevingsvisie provincie Utrecht, zoals opgenomen in de voorgaande tabel (beantwoording vragen voor energie in deze paragraaf) hier leidend zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat we gezien de schaarste aan ruimte alles op alles gaan zetten om van de bedrijventerreinen, bestaande en nieuwe, toekomstbestendige werklandschappen te maken met het realiseren van koppelkansen met energie, landschapontwikkeling, klimaatadaptatie in gebouwen en openbare ruimte ('mooi Nederland') en waterrobustheid. • Ad 2: In de provincie Utrecht zijn enkele energie-intensieve (cluster 6) bedrijven aanwezig, maar er zijn geen grootschalige concentratielocaties van energie-intensieve industrie. Op dit moment zijn er op bedrijventerreinen enkele grootschalige bedrijfsvestigingen aanwezig, maar die vormen vanuit provinciaal perspectief geen specifiek cluster voor grootschalige bedrijfsvestigingen. Voor de toekomst zien wij geen mogelijkheden om grootschalige energie-intensieve bedrijven of grootschalige bedrijfsvestigingen te faciliteren. Dit vanwege de vele opgaven in onze provincie en het bestaande intensieve ruimtegebruik.
Waar	<p>Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 11 – Vitale steden en dorpen Deze kaart bevat het stedelijk gebied en het bestaand winkelgebied. De nieuw te realiseren locaties voor specifieke bedrijventerreinen staan in het Provinciaal Programma wonen en werken 2021 en het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023.</p> <p>De behoeftebepaling bedrijventerreinen biedt inzicht in de vraag naar bedrijventerreinen in de provincie Utrecht: Prognose bedrijventerreinen Provincie Utrecht (provincie-utrecht.nl) Een nieuwe behoeftebepaling voor bedrijventerreinen en kantoren die in de maak is biedt inzicht in actuele behoeftecijfers voor vraag naar werklocaties en type werkmilieus.</p>
Wanneer	<p>De doelstelling van het kabinet is om in 2050 een volledig circulaire economie te realiseren, waarbij de halvering van het gebruik van de hoeveelheid primaire abiotische grondstoffen in 2030 als tussendoelstelling dient. Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4.2, ambities: 2050: een duurzame en circulaire economie. 2040: behoud van het goede economische vestigingsklimaat. In 2040 beschikken we over een goed functionerende regionale economie met goed functionerende bedrijven en aanbod van werkgelegenheid die past bij de Utrechtse beroepsbevolking. Behoeftesbepaling bedrijventerreinen 2019 heeft een scope t/m 2030 en 2040. De nieuwe behoeftebepaling hanteert dezelfde scope, maar biedt inzicht in geactualiseerde cijfers.</p>
Wie	<p>Samenwerking met regio's, gemeenten en andere betrokkenen via regionale programmering wonen en werken. Samenwerking op landelijk niveau via GRIP.</p>
Hoe	<p>De nieuwe provinciale behoeftebepaling bedrijventerreinen en kantoren (die in de maak is) zal op basis van macro-economische trends en ontwikkelingen inzicht bieden in actuele behoeftecijfers voor de vraag naar bedrijventerreinen en type werkmilieus. In de raming zal naast de sectorale ontwikkelingen aandacht worden besteed aan de benodigde ruimte voor verduurzaming (circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie, etc.). Door deze ontwikkelingen mee te nemen in de kwantitatieve prognose, kan dit vervolgens een plek krijgen in de kwalitatieve programmering. Daarbij is het voorstelbaar dat vanuit de verduurzaming een link gelegd wordt naar terreinen met een bepaalde milieucategorie. Ook zal de kwantitatieve behoefte inzichtelijk maken aan wat voor type bedrijventerreinen behoefte is en in welke regio's de vraag vermoedelijk zal landen. Op basis van deze inzichten zullen in een nieuwe cyclus van regionaal programmeren, afwegingen worden gemaakt in hoeverre de behoefte gefaciliteerd kan/gaat worden en aan welke type terreinen/locaties/segmenten/profielen uitgifte van gronden kan plaatsvinden. Zoals in eerdere tekst aangegeven heeft de provincie geen ambities om grootschalige bedrijfsvestigingen te faciliteren, aangezien de ruimte binnen de provincie erg schaars is. Wel ziet de provincie het als positief dat afstemming over grootschalige bedrijfsvestigingen provincie-overstijgend plaatsvindt.</p>

4.2 Richtinggevende uitspraken voor het regionale systeem van netwerken en clusters

Vraag startpakket	<i>Uitwerking geven aan een robuust regionaal systeem voor (circulaire) economie en energie, mogelijk in verschillende varianten, waar bovenstaande kaders en afwegingen onderdeel van zijn. In deze uitwerking moet de samenhang met de nationale hoofdstructuur en andere opgaven meegenomen worden.</i>
Toelichting startpakket	<ol style="list-style-type: none"> 1. Voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen rondom verstedelijking, mobiliteit, economische activiteiten en de opwekking en opslag van duurzame energie is een robuuste regionale energiestructuur nodig (voor opslag en transport). Dat betreft het opslaan en transporteren van elektriciteit, gassen (waterstof en groen gas) en warmte (in regionale of lokale warmtenetten). Provincies stellen in afstemming met gemeenten en netbeheerders een Provinciaal Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat (P-MIEK) op voor de programmering van regionale energie-infrastructuur voor de middellange en langere termijn. Keuzes en afspraken uit het PEH worden hierin meegenomen. Onderdeel van dit P-MIEK is de borging van de energie-infrastructuurafspraken in het omgevingsbeleid van provincies en gemeenten. In het voorjaar van 2023 wordt in iedere provincie een eerste P-MIEK opgeleverd. 2. Er is een samenhangende uitwerking van het energiesysteem op provinciaal niveau, van opwekking, flexibilisering, energiehubbs en transport tot verbruik nodig. Pas dan kan de wederkerigheid tussen het energiesysteem en de ruimtelijke ontwikkelingen gewaarborgd worden. Enerzijds moet er bij ruimtelijke ontwikkelingen op de korte en lange termijn rekening worden gehouden met het energiesysteem. Anderzijds moeten deze ruimtelijke ontwikkelingen doorwerken in de uitbreidingsinvesteringen in het energiesysteem. Door vraag en aanbod van energie zoveel mogelijk bij elkaar te realiseren beperken we de ruimtevraag. We moeten een robuust en flexibel systeem ontwikkelen met ruimte voor aanpassingen op een later moment, op zowel regionale als nationale schaal. Dat kan onder andere door ruimte te reserveren nabij hoogspanningsstations (150kV en hoger) voor toekomstige flexibilitieopties in het energiesysteem (zoals kleinere batterijen en elektrolyzers). 3. Verspreid over het land is ruimte nodig voor versterking en verduurzaming van de energie-intensieve bedrijven (het 'zesde cluster'). Er is specifiek ruimte nodig voor maatregelen voor de verduurzaming van het productieproces. Het Programma Werklocaties zet in op het borgen van voldoende, kwalitatief goede ruimte voor bedrijvigheid, waaronder de energie-intensieve bedrijven. 4. Het regionale energiesysteem moet in goede afweging met het water- en bodemsysteem worden vormgegeven, zodat functies zoals bodemenergie, grondwatervoorraden en waterkwaliteit elkaar niet negatief beïnvloeden. Koelwaterlozingen, de aanleg van kabels en leidingen in de ondergrond of verharding van de ondergrond hebben namelijk allemaal impact op het water- en bodemsysteem. Dat geldt zeker ook voor een aantal nieuwe opgaven voor het energiesysteem. Voor de opslag van waterstof en warmte in de ondergrond en nieuwe ondergrondse infrastructuur moeten de randvoorwaarden met betrekking tot de vitaliteit van de bodem en de ondergrond in acht worden genomen. Want het doel is een zorgvuldig geordende, optimaal benutte ondergrond, waar functies, zoals bodemenergie en grondwatervoorraden, elkaar niet negatief beïnvloeden. 5. Omdat de ondergrond intensiever benut zal worden, zullen gebruikers vaker archeologische vondsten en oude verontreinigingen tegenkomen. Ruimtelijke ontwikkelingen bieden mogelijkheden om bestaande verontreinigingen op een logisch moment aan te pakken. Om dit mogelijk te maken is het noodzakelijk om de beschikbare kennis en informatie over het gebruik van de bodem en ondergrond gestructureerd te ontsluiten en de regie op de ondergrond te versterken. 6. Het is voor een robuust systeem ook van belang om in te zetten op verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van hinder door geluid, geur en licht, en beheersing van

	<p>externe veiligheidsrisico's. Daarbij is de ambitie van het kabinet een nieuw energiesysteem dat minstens even veilig en gezond is als het huidige.</p>
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Voor een robuust regionaal en nationaal systeem voor (circulaire) economie en energie is, naast aandacht voor alle onder 1 t/m 6 benoemde aspecten, ook aandacht nodig voor het functioneren van het systeem als geheel. Dit betekent dat ontwikkelingen op ten opzichte van elkaar logische locaties vorm worden gegeven, waarbij de invloed op de leefomgeving zoveel als mogelijk beperkt wordt. Dit vraagt om scherpe keuzes en flexibiliteit op alle overheidsniveaus, zodat het systeem ook als een geheel kan functioneren. Hierbij is ook aandacht nodig voor de ontwikkeling naar een circulaire samenleving met ook circulaire bedrijven en circulaire hubs. Zie hiervoor de Beleidsvisie Circulaire Samenleving 2050 van de provincie Utrecht en het Rijkprogramma Nederland Circulair 2050. De impact van circulariteit op de ruimte resulteert zowel in ruimtevraag als ruimtebesparing. Wat het netto oplevert is nog onbekend, maar het PBL verwacht in haar Ruimtelijke Verkenning 2023 dat circulaire economie onder de streep in 2050 ruimte oplevert in plaats van kost, omdat het in principe draait om reductie van materiaalverbruik en radicaal ander grondstoffengebruik. Dit heeft impact op bijvoorbeeld logistiek, op- en overslagpunten in clusters en hubs, bedrijventerreinen, de woningbouwopgave, natuurbeheer, (kringloop)landbouw, voedselproductie, energietransitie, mobiliteit, milieustraten, parkeerterreinen, bodem- en watersystemen, etc. Op veel vragen rondom de circulaire economie is nog geen antwoord te formuleren. In deze fase van de transitie is het belangrijk om onderzoeken te (laten) doen, te leren van de ervaring van anderen en te experimenteren met circulariteit in verschillende (gebieds)processen. Wij zetten ons hiervoor in en vragen het Rijk dit eveneens te doen. • Voor de zes specifiek benoemde punten kan het volgende meegegeven worden: <ul style="list-style-type: none"> ○ Ad 1: Dit proces loopt. Zie ook de andere beantwoording in dit hoofdstuk. We hebben op de korte termijn de focus op elektriciteit; in 2024 stellen we een energievisie op, zodat de P-MIEK 2025 daar op kan voortbouwen. ○ Ad 2: Er is overleg met Tennet over de locaties waar toekomstige uitbreidingen nodig zijn om de gewenste ontwikkelingen in de provincie Utrecht te faciliteren. Daarnaast wordt er gewerkt aan een energietoets bij ontwikkelingen, op te nemen in de Omgevingsverordening. ○ Ad 3: In de provincie Utrecht zijn enkele energie-intensieve (cluster 6) bedrijven aanwezig, maar er zijn geen grootschalige concentratielocaties van energie-intensieve industrie. In de provinciale behoeftebeoordeling voor bedrijventerreinen (die momenteel wordt opgesteld) wordt wel in beeld gebracht wat verduurzamingsopgaven aan ruimte op bedrijventerreinen vragen. ○ Ad 4: Een deel hiervan pakken we op via ons Bodem- en waterprogramma. Als provincie hebben wij geen beleid voor kabels en leidingen en verhard oppervlakte. Dit zijn onderwerpen die grotendeels aan de gemeenten zijn. ○ Ad 5: Ook dit pakken we op via ons Bodem- en waterprogramma en daarnaast via ons Cultuur- en Erfgoedprogramma. Als provincie staan wij voor een verantwoorde omgang met archeologische resten. We hebben ook aandacht voor de uitvoeringspraktijk, bijvoorbeeld via een 'Instructiekaart Archeologie bij Graafwerkzaamheden'. Ook hebben wij een bestaande aanpak voor bodemverontreinigingen via onder andere ons Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodem. Al onze bodeminformatie is ontsloten in het bodeminformatiesysteem. ○ Ad 6: In onze Omgevingsvisie staat als ambitie voor 2040: we streven er naar toename van risico's van opslag en transport van gevaarlijke stoffen te beperken. Dit betekent bijvoorbeeld dat we ervan uitgaan dat vervoer van gevaarlijke stoffen buiten de stedelijke kernen om plaats moet vinden. Ook moet er rekening worden gehouden met cumulatie van geluid en cumulatie van risico's. Bij geluid is het daarbij belangrijk dat er in ieder geval mogelijk is om één stille zijde te realiseren bij woningen. Zie verder ook de informatie in de voorgaande tabellen.

Waar	Dit speelt in de gehele provincie.
Wanneer	Deze richtinggevende uitspraken zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.
Wie	Samenwerking met gemeenten, waterschappen, uitvoeringsdiensten en drinkwaterbedrijven.
Hoe	Op diverse manieren. Veel is hiervoor al benoemd. Aanvullend daarop: <ul style="list-style-type: none"> • Vanuit de provincie wordt gekeken in hoeverre sturing mogelijk is door bij uitgifte van bedrijventerreinen criteria mee te geven over intensief en duurzaam ruimtegebruik. Daarnaast is nieuwe ruimte voor werklocaties cruciaal om de benodigde schuifruimte te creëren, zodat de provinciale intensiveringsambities nagejaagd kunnen worden. Daarbij zal gemeentegrens overstijgend gekeken moeten worden naar mogelijkheden voor regionale bedrijventerreinen, waarvan Gaasperwaard 3 in Vijfheerenlanden een voorbeeld is. • We zoeken aansluiting bij het nog op te stellen landelijk programma bodem en ondergrond. Met betrekking tot ordening in de ondergrond is het zoeken naar een balans tussen bescherming strategische grondwaterreserves (voor toekomstige drinkwatervoorziening) en gebruik ondergrond voor energietransitie. Door participatie in onderzoeksprojecten krijgen we meer inzicht in kansen voor meervoudig ondergronds ruimtegebruik. Dit benutten wij voor beleidsontwikkeling op dit punt.

4.3 Richtinggevende uitspraken voor het nationale systeem van netwerken en clusters

Vraag startpakket	<p><i>Aangeven waar kansen en knelpunten ontstaan op basis van de eerste richtingen voor de ontwikkeling van het nationale systeem voor energie en (circulaire) economie, zodat dit kan worden meegewogen in de keuzes in de nationale programma's. Specifiek wordt aandacht gevraagd voor:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Bestaande nationale aanwijzingen en reserveringen voor nationale energie-infrastructuur;</i> 2. <i>Potentiële aanvullende ruimteclaims in de omgeving van hoogspanningsstations voor opslag, flexibilisering, conversie en piekcentrales.</i> 3. <i>Ruimte die nodig is voor onder andere de clustering van opslag en conversie in de vijf nationale industrieclusters, het 'zesde cluster' en grootschalige bedrijfsvestigingen;</i> 4. <i>De verbinding tussen regionale en nationale netwerken;</i> 5. <i>Vraagstukken ten aanzien van de leefomgeving, zoals milieu, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit.</i>
Toelichting startpakket	<ol style="list-style-type: none"> 1. Omdat het nog niet bekend is hoe de energiemix en energievraag er na 2030 uit zal komen te zien, wordt er in het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH) rekening gehouden met verschillende toekomstscenario's. Een belangrijke opgave die voortkomt uit het PEH is aandacht voor clustering van energiefuncties (grootschalige batterijen, elektrolyse en regelbaar vermogen). 2. Voor nieuwe verbindingen op het gebied van energie heeft bundeling met bestaande infrastructuur de voorkeur. De bestaande reserveringen van grote energiecentrales kunnen van pas komen bij de invulling van opslag, conversie en regelbaar vermogen en moeten daarom behouden blijven. 3. Voor de circulaire economie is langs corridors, in de industriële clusters en mainports ruimte nodig voor het vervoeren, opslaan en recyclen van grondstoffen. Zeker in de transitiefase is hier extra ruimte voor nodig. Onzeker is nog de precieze betekenis van de transitie naar een circulaire economie, en breder de economie van de toekomst. Veel is nog onbekend in de energie- en grondstoffentransitie. Om de stap naar een weerbare, circulaire economie te kunnen maken, moeten we zorgen dat concrete keuzes ruimte laten voor toekomstige ontwikkelingen. De ministeries van IenW en BZK gaan in samenwerking met andere departementen onderzoek doen om beter inzicht te krijgen in de ruimtelijke effecten van de circulaire economie.

	<p>4. Ruimte voor grootschalige bedrijfsvestigingen, waaronder logistiek, is belangrijk voor een concurrerende economie. Er zijn kansen voor het versterken van de huidige bedrijventerreinen voor grootschalige bedrijfsvestigingen en het kwalitatief ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen voor grootschalige bedrijfsvestigingen. Voor vestiging van grootschalige bedrijven is clustering van belang om de ruimtelijke impact te beperken en economische vitaliteit te bevorderen. Daarbij moet rekening worden gehouden met de gevolgen voor mobiliteit, de beschikbaarheid van voldoende arbeid en de belasting van netwerken bij grootschalige bedrijfsvestigingen. Vanuit het belang voor een kwalitatieve ontwikkeling horen daar ook multifunctioneel ruimtegebruik en een goede inpassing bij. Om de beschikbaarheid van kwalitatief goede ruimte te waarborgen werken Rijk en provincie aan de ontwikkeling van een gezamenlijk afweegkader voor grootschalige bedrijfsvestigingen. Naar verwachting worden er in het eerste kwartaal van 2023 bestuurlijke afspraken over het afweegkader gemaakt. Onderdeel van die afspraken is dat provincies de onderlinge samenwerking opzoeken om de provincie-overstijgende samenhang van locaties te borgen.</p> <p>5. Tegelijkertijd moeten we rekening houden met andere vraagstukken ten aanzien van de leefomgeving, zoals natuur, milieu, gezondheid, veiligheid en ruimtelijke kwaliteit en moeten we ervoor zorgen dat water en bodem sturend worden bij de ruimtelijke inrichting.</p>
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • In algemene zin willen we voor het nationale systeem voor energie en (circulaire) economie meegeven dat het Rijk in het startpakket nauwelijks de relatie legt tussen de grondstoffentransitie (circulaire economie) en de energietransitie. Dit terwijl deze transities nauw met elkaar samenhangen. (Zie bijvoorbeeld Meer vaart maken met grondstoffentransitie - Reactie op het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030 (ser.nl)). We geven graag drie punten mee: <ul style="list-style-type: none"> ○ In de eerste plaats is er voor de winning, verwerking, gebruik, transport en afvalfase van grondstoffen veel energie nodig. Minder grondstoffengebruik leidt dus tot (substantieel) minder energiegebruik. Dit moet in samenhang worden beschouwd. ○ In de tweede plaats is bekend dat de leveringszekerheid van grondstoffen, in het bijzonder kritieke metalen die nodig zijn voor duurzame opwek van wind- en zonne-energie, sterk onder druk staat. Dit doordat deze grondstoffen in slechts een beperkt aantal landen gewonnen kan worden, en mondiale geopolitieke verhoudingen steeds scherper komen te staan. ○ In de derde plaats moeten grondstoffen volgens de cascaderingsprincipe van de circulaire economie zo hoogwaardig mogelijk ingezet worden. Dit betekent dat biograndstoffen/ biomassa in principe niet worden verbrand voor energieopwek, maar een andere toepassing krijgen. Dit biedt kansen voor de landbouwtransitie, maar kan ook op gespannen voet staan met de energietransitie. Zie voor meer informatie ook Biobased (ver)bouwen Projecten College van Rijksadviseurs. • Zie verder de beantwoording hiervoor. De informatie daar heeft ook hierop betrekking.
Waar	Zie de beantwoording hiervoor. De informatie daar heeft ook hierop betrekking.
Wanneer	Zie de beantwoording hiervoor. De informatie daar heeft ook hierop betrekking.
Wie	Zie de beantwoording hiervoor. De informatie daar heeft ook hierop betrekking.
Hoe	Zie de beantwoording hiervoor. De informatie daar heeft ook hierop betrekking.

4.4 Kansen en knelpunten bij Perspectief 2

Vraag startpakket	<i>Knelpunt (lange termijn): Goede afweging voor de uitbreiding van nationale energienetwerken en versterking van nationale energie- en mobiliteitsnetwerken in relatie tot Water en Bodem Sturend. Het Rijk werkt aan deze opgaven in diverse programma's, zoals de herijking van de Deltabeslissingen, het Programma Energiehoofdstructuur en de mobiliteitsvisie. Het Rijk is aan zet voor keuzes voordat de provincie er uitwerking en uitvoering aan kan geven. Vraag: Waar</i>
-------------------	--

	<i>mogelijk nu al provincie-specifiek laten zien waar potentiële kansen en knelpunten liggen in relatie tot het water- en bodemsysteem.</i>
Toelichting startpakket	<ol style="list-style-type: none"> 1 Het grootste deel van de mobiliteitsnetwerken, en ook een deel van de energienetwerken liggen er al. Deze netwerken vragen om aanpassing, versterking, goed beheer en onderhoud. Hierbij is het van belang om te bezien of ze gevoelig zijn voor de effecten van klimaatverandering, zoals zeespiegelstijging. 2 Voor goederenvervoer over water is de vraag of er in perioden van droogte voldoende water in de rivieren en kanalen aanwezig is om goederenvervoer het jaar rond door te laten gaan. Mogelijk moet er in dergelijke gevallen via weg of spoor een alternatief gerealiseerd worden. 3 Ook de industrie en grootschalige bedrijventerreinen zijn afhankelijk van het water- en bodemsysteem. Kernenergie, datacenters en het omzetten van elektriciteit naar waterstof zijn afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende koelwater of zoet water. Daarmee zijn enerzijds de beschikbaarheid van water en anderzijds de effecten op het water dus medebepalend voor locatiekeuzes en/of bedrijfsvoering.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken. In deze eerste versie van de beantwoording van de vragen uit het startpakket kan nog geen stand van zaken weergegeven worden. Ten aanzien van punt 3 kan aangegeven worden dat door het indien nodig opstellen van grondwateronttrekkingplafond inzichtelijk wordt waar, hoeveel grondwater voor welke functie beschikbaar is. Dit gaan we vanaf dit jaar samen met diverse partners verder onderzoeken. Aanvullend heeft drinkwaterbedrijf Vitens beleid ontwikkeld voor aansluiten van nieuwe zakelijke klanten. Uitgangspunt van Vitens is dat enkele klanten met een vraag voor hoogwaardig drinkwater een aansluiting kunnen krijgen, mits voldoende ruimte is.
Waar	Gehele provincie.
Wanneer	Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.
Wie	Samenwerking met diverse partijen, zoals Rijk, regio's gemeenten, waterpartners, etc.
Hoe	Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken.

Vraag startpakket	<i>Knelpunt: Grote ruimtelijke impact van infrastructuur voor energienetwerken. Vraag: Bij de uitwerking van de opgaven rekening houden met deze ruimtelijke ontwikkelingen die nu zijn voorzien, en de kansen en knelpunten daarbij te signaleren. En dit in samenhang te bezien met de door hen op te stellen Provinciale MIEK's (Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat) en de ontwikkelperspectieven voor de haven- en industrieclusters.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • De noodzakelijke nieuwe verbindingen voor energie hebben een grote impact op de ruimte. Het gaat om verbindingen boven de grond (hoogspanningsleidingen voor wisselstroom) en onder de grond (buisleidingen en hoogspanningsleidingen voor gelijkstroom). Deze nieuwe verbindingen lopen door verschillende provincies en door de bestaande ruimtelijke structuren. Vanwege de veiligheidszones rond deze netwerken hebben ze een grote ruimtelijke impact: in de lucht, op de grond én onder de grond. De ambitie is deze zoveel mogelijk te bundelen. Dit kan niet altijd vanwege veiligheidszones voor verschillende typen netwerken en andere ruimteclaims zoals natuurnetwerken of woningbouwlocaties. Ook als het wel kan, ontstaan er brede zones waar restricties gelden ten aanzien van ruimtegebruik en ontwikkeling (onder andere voor wonen en oefengebieden van Defensie). • Daarnaast is er veel ruimte nodig voor maatregelen die het energiesysteem flexibeler maken om vraag en aanbod van energie bij elkaar te brengen: grootschalige batterijen, elektrolyse en regelbaar vermogen voor het nationale systeem met name in de haven- en industrieclusters waar ook de windenergie van zee aan land komt. Hiervoor is ook ruimte nodig, op plekken waar de ruimte al schaars is en waar ook ruimte nodig is voor o.a. de verduurzaming van de clusters en de transitie naar circulaire economie.
Antwoord	

Wat	Deels volgt dit uit de voorgaande beantwoording. Deze samenkomst van verschillende opgaven vraagt wel meer tijd om uit te werken. In deze eerste versie van de beantwoording van de vragen uit het startpakket kan nog geen stand van zaken weergegeven worden.
Waar	Gehele provincie.
Wanneer	Deze kansen en knelpunten zijn van toepassing voor de gehele periode die we met dit ruimtelijk voorstel in beeld brengen, dus vanaf nu tot en met 2050, met een doorkijk naar 2100.
Wie	Samenwerking met diverse partijen, zoals Rijk, regio's gemeenten, waterpartners, etc.
Hoe	Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken.

4.5 Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023

Aanvulling	<p>Bestuurlijke afspraken GRIP:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eind december 2022 is er een Kamerbrief gestuurd over de voortgang landelijke beleidslijn Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen (overheid.nl). In deze brief is aangekondigd om samen met provincies in het eerste kwartaal van 2023 met een landelijke beleidslijn voor grootschalige bedrijfsvestigingen en daaruit afgeleid een formulering voor een afwegingskader. • De beleidslijn beoogt voldoende geschikte ruimte met kwaliteit te reserveren voor nieuwe terreinen voor grootschalige bedrijfsvestigingen en tegelijk zorgvuldig om te gaan met bestaande ruimte. In de kern draagt deze beleidslijn bij aan: <ul style="list-style-type: none"> - Een duurzaam en economisch verantwoord vestigingsbeleid voor grote bedrijfsvestigingen dat bijdraagt aan een krachtige economie. - Zorgvuldig ruimtegebruik, in balans met andere ruimtelijke opgaven zoals wonen, mobiliteit, energietransitie, water en bodem, en zorgvuldige landschappelijke inpassing gericht op behoud en versterking van landschappelijke identiteit en erfgoedwaarde. • Op 8 maart a.s. vindt het bestuurlijk overleg GRIP met Rijk en provincies plaats. Inzet van het bestuurlijk overleg: <ol style="list-style-type: none"> 1) vaststellen van doel en uitgangspunten van een gezamenlijke landelijke beleidslijn voor grootschalige bedrijfsvestigingen, inclusief afwegingskader. 2) het in proces zetten van de samenwerking tussen provincies en Rijk en (juridische) borging van de samenwerking in het decentrale en Rijksinstrumentarium. • Belangrijke bouwstenen voor de gezamenlijke landelijke beleidslijn zijn de producten van de actielijnen GRIP (o.a. handreiking regionale meerwaarde en handreiking en toolkit hergebruik grootschalige bedrijfsvestigingen) en het aanvullende provinciaal aanbod. • • Onderdeel van de landelijke beleidslijn en het bijbehorende afwegingskader is de afspraak dat provincies 'ruimte voor grootschalige bedrijfsvestigingen' een plek bieden in het provinciale puzzelproces. In dat provinciale puzzelproces volgen zoekgebieden voor eventuele nieuwe uitbreidingen. Op basis van de voorstellen van de provincies kunnen dan als onderdeel van de provinciale arrangementen afspraken gemaakt worden over nieuwe zoekgebieden voor grootschalige bedrijfsvestigingen, die we periodiek herijken (4 jaar).
Reactie	De beantwoording hiervoor adresseert de in deze aanvulling weergegeven onderdelen al voldoende voor dit moment.

Aanvulling	<p>Programma Energiehoofdstructuur <i>voorzien mei 2023</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Op 23 december is de kamerbrief over de hoofdlijnen van het Programma Energiehoofdstructuur aan de Tweede Kamer gestuurd.
------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • In lijn met deze brief is EZK samen met BZK op dit moment het PEH verder inhoudelijk aan het uitwerken. De tussenstand zal in maart/april met de provincies worden besproken in aparte regiosessies. • Oplevering van het nationaal Plan Energiesysteem is voorzien in mei 2023. • Planning is nog steeds om het PEH voor de zomer (medio juli) vast te stellen. • Parallel stellen provincies in afstemming met gemeenten en netbeheerders een Provinciaal MIEK (Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat) op voor de programmering van regionale energie-infrastructuur voor de middellange en langere termijn. Keuzes en afspraken uit het PEH worden hierin meegenomen. Onderdeel van dit PMIEK is de borging van de energie-infrastructuur afspraken in het omgevingsbeleid van provincies en gemeenten.
Reactie	<p>Wat betreft de laatste bullet: De provincie Utrecht stelt een eerste versie op van het p-MIEK waarin regionale uitdagingen worden benoemd voor de energie-infrastructuur die door de netbeheerders kunnen worden meegenomen en vertaald naar toekomstige investeringsplannen. Daarnaast vindt een (dubbel) check plaats op de huidige investeringsplannen of daarmee in de belangrijkste ruimtelijke ontwikkelingen (met elektriciteitsvraag) wordt voorzien. Tot slot zijn 5 prioritaire projecten benoemd in het p-MIEK waar de provincie met voorrang aandacht aan zal geven in het versnellen van de ruimtelijke procedures (Bijv. BG rol Kortrijk-Breukelen en locatiekeuze voor Utrecht-Noord en Amersfoort-Noord).</p> <p>Het gaat om 380/150 kV stations van Tennet/Stedin. Het eerste p-MIEK bevat vanwege de korte doorlooptijd en de lopende coalitieonderhandelingen nog geen volwaardige visie op het energiesysteem/-infrastructuur en werkt voorlopig met het landelijke afwegingskader uit de handreiking p-MIEK. Voor een volgend p-MIEK zal wel een volwaardig visietraject worden doorlopen en de handreiking waar nodig meer specifiek worden toegesneden op de provincie Utrecht.</p> <p>Provincie Utrecht heeft conform afspraak IPO/Rijk een eerste tussenproduct opgeleverd op 31 maart 2023. Op 4 juli 2023 zal het eerste p-MIEK van de provincie Utrecht worden vastgesteld door het College van GS.</p> <p>Voor deze taak hebben we in de provincie Utrecht, in lijn met het advies van Ben Voorhorst in het Landelijk actieprogramma netcongestie (LAN), een energy Board provincie Utrecht opgericht met deelname van de provincie Utrecht, Tennet, Stedin, regio's U10, Amersfoort en Foodvalley en gemeenten Utrecht en Amersfoort. Via de Energy Board vindt sturing plaats op het p-MIEK, maar ook op het versnellen van de realisatie van netinfrastructuur en het gesprek over meer korte termijn oplossingen voor bedrijventerreinen (E-hubs) en woningbouwlocaties. Daarnaast is het ook het overleg voor actualiteiten en lobby.</p>

5 Perspectief 3 – Leefbare steden en regio's

Dit perspectief gaat over de ontwikkeling van onze stedelijke regio's. Nederland wordt gekenmerkt door een krachtig en samenhangend stedelijk systeem: het stedelijk netwerk Nederland. Dit netwerk van goed bereikbare en compacte steden met een sterke economie en hoge leefkwaliteit is internationaal uniek. Het maakt dat wonen, werken en voorzieningen in heel Nederland altijd relatief nabij zijn. Bovendien worden de steden omgeven door landelijk gebied met een rijk palet aan natuurgebieden en (cultuurhistorisch) waardevolle landschappen.

5.1 Concrete doelen voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen

Vraag startpakket	<i>Toekomstbestendig ruimtelijk invulling geven aan nieuwe stedelijke ontwikkeling (woningen en werklocaties) tot en met 2030 met aandacht voor: water en bodem sturend, natuurinclusieve ontwikkeling, energietransitie, bereikbaarheid, groen in en om de stad, erfgoed en gezonde leefomgeving.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> Op 13 oktober 2022 hebben alle twaalf provincies provinciale woningbouwafspraken gemaakt met het Rijk. Deze afspraken tellen op tot de bouw van ruim 900.000 nieuwe woningen voor de periode 2022 tot en met 2030. Twee op de drie nieuwe woningen vallen in de categorie betaalbaar. Vanaf december 2022 worden deze afspraken vertaald in regionale woondeals. Een deel van de ruimte voor bedrijventerreinen tot en met 2030, is ruimte voor bedrijventerreinen en campussen in de stedelijke context. Per provincie is de kwalitatieve verdeling maatwerk, gekoppeld aan de specifieke kenmerken. In de Bestuurlijke Overleggen Leefomgeving van juni 2022 en de Bestuurlijke Overleggen MIRT van november 2022 zijn door het Rijk en regionale partijen versnellingsafspraken woningbouw en mobiliteit gemaakt. Ook zijn afspraken gemaakt over de ontsluiting van de zeventien grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> Op 13 oktober 2022 hebben de provincie Utrecht en het Rijk (ministerie van BZK) onder randvoorwaarden <u>afspraken</u> gemaakt voor de toevoeging van <u>83.500 nieuwe woningen</u> in de periode van 2022 tot en met 2030. In de provincie Utrecht wordt ernaar gestreefd dat vanaf 2025 tenminste 2/3 (66%) van de woningen op regionaal niveau in het betaalbare segment wordt gerealiseerd. Deze afspraken zijn vertaald in <u>drie Woondeals 2022-2030</u>: Regio U10 (ondertekend op 13 maart 2023), Regio Amersfoort (ondertekend op 13 maart 2023) en Regio Foodvalley (ondertekend op 8 maart 2023). Met deze drie regionale Woondeals wordt de realisatie beoogd van in totaal <u>84.451 woningen</u> in de Utrechtse gemeenten, mits wordt voldaan aan de gestelde randvoorwaarden. Dit aantal is ook voorzien in het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023 (Ontwerp PPWW 2023). Hierin zijn aantallen en locaties afgesproken per gemeente met een flinke overprogrammering, om rekening te houden met planuitval. Voor de <u>Utrechtse economie</u> zijn ICT, zakelijke en financiële diensten, zorg en life sciences belangrijke sectoren. Deze sectoren laten zich over het algemeen goed mengen met andere functies. Daarom zetten wij voor 'mengbare' sectoren/bedrijven in op het creëren van goed bereikbare stedelijke locaties met een goed voorzieningenaanbod. We zijn selectief met het bieden van ruimte voor nieuwe, nog niet geplande, bedrijventerreinen. Via een terugkerende cyclus van regionaal programmeren wonen en werken kijken wij waar mogelijk aanvullende ruimte (uitbreidings- of vervangingsvraag) nodig is. Vanwege de schaars ruimte in de provincie Utrecht zetten wij in op herstructurering, revitalisering en eventuele herprofilering van en efficiënter ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen in stedelijk gebied (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4 Vitale steden en dorpen).

	<ul style="list-style-type: none"> • Wij kiezen er in algemene zin voor om de ruimtevrage voor wonen, werken en voorzieningen op een duurzame wijze te accommoderen via <u>binnenstedelijke (en binnendorpse) ontwikkeling</u>. En met aandacht voor klimaatadaptatie, energietransitie, bereikbaarheid, groen groeit mee, gezondheid en inclusiviteit (<i>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4 Vitale steden en dorpen</i>). • Bij het inrichten van onze woon-, werk- en leefgebieden: <ul style="list-style-type: none"> ○ Constaten wij dat de huidige milieukwaliteit in grote delen van de provincie Utrecht (nog) onvoldoende is om aan onze ambities voor een <u>gezonde en veilige leefomgeving</u> te voldoen. Stille/rust staan onder druk. Wij zetten in op verbetering van de luchtkwaliteit, vermindering van hinder door geluid, geur en licht en geen toename van externe veiligheidsrisico's. We vragen aandacht (bij gemeenten, ontwikkelaars en corporaties) voor het zo min mogelijk bouwen op ongezonde locaties met speciale aandacht voor de locatiekeuze van sociale huurwoningen. Ook maken we ons sterk voor genoeg groene, rustige gebieden in de nabijheid van de stad om te ontspannen. Eveneens stimuleren wij dat woon-, werk- en leefgebieden zo worden ingericht dat deze uitnodigen tot wandelen en fietsen en daarmee tot gezond gedrag. Verder versterken we stad/land verbindingen en investeren in groen in en om bebouwd gebied, recreatieve verbindingen, recreatiezones en -terreinen (<i>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1 Stad en land gezond</i>). ○ Gaan we uit van een <u>klimaatadaptieve (groenblauwe) ontwikkeling</u> om toekomstige extra investeringen en overlast door verandering van het klimaat te voorkomen. Hiervoor zullen we gemeenten faciliteren (<i>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2 Klimaatbestendig en waterrobuust</i>). ○ Stimuleren wij <u>energiebesparing</u>. We streven ernaar om elektriciteit en warmte te halen uit <u>duurzame energiebronnen</u> als wind, zon, bodem en water (<i>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3 Duurzame energie</i>). ○ Zetten wij in op <u>knooppuntontwikkeling</u> (zoals bij de Metropool- en Regiopoorten in de regio's U10 en Amersfoort; zie verder de antwoorden op de vragen over richtinggevende uitspraken voor de ontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland) om de overstap tussen vervoerwijzen mogelijk te maken en het OV- en fietsgebruik te stimuleren. Al dan niet in combinatie met nieuwe parkeervoorzieningen (<i>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.5 Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar</i>). ○ Beschermen en benutten wij landschappelijke, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische <u>waarden als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit</u>. Ook verzilveren wij de kwaliteiten van waterlinies en limes via onder andere de uitzonderlijke universele waarden van UNESCO Werelderfgoederen Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes (<i>Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6 Levend landschap, erfgoed en cultuur</i>).
--	--

<p>Waar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 11 Vitale steden en dorpen. Gehele stedelijk gebied. • In het Ontwerp PPWW 2023 en in de regionale Woondeals staat het beoogde woningbouwprogramma per gemeente. In het Ontwerp PPWW 2023 is daarbij onderscheid gemaakt in binnenstedelijk en uitleg. In de regionale Woondeals zijn belangrijke projecten genoemd. Opgemerkt wordt dat er meer binnenstedelijke locaties zijn. In het Ontwerp PPWW 2023 zijn de uitleglocaties afzonderlijk opgenomen. De aantallen en locaties zijn afgesproken met een flinke overprogrammering, om rekening te houden met planuitval. • Woondeal Regio U10 – Kaart 2: Overzicht van belangrijke projecten in de regio: <ul style="list-style-type: none"> ○ Bunnik: Kersenweide, Stationsomgeving; ○ De Bilt: Schapenweide, Spoorzone; ○ De Ronde Venen: Vinkeveen – Centrumplan, Abcoude – Bongronden, Mijdrecht – De Meijert, Mijdrecht – Het Oosterland, Wilnis – De Maricken fase 2, Argon, Amstelhoek, Hofland, Voorbij; ○ Houten: Centrum/Molenzoom/Koppeling, Grote Driehoek Eiland van Schalkwijk, Motie Blijven bouwen (7 locaties); ○ IJsselstein: Paardenveld Noord, Europakwartier, Clinckhoeff, Randdijk, Lage Biezen, Podium; ○ Lopik: Lopikerkapel, Cabauw), Montfoort (De Bleek, fase 1); ○ Nieuwegein: City, Rijnhuizen, Blokhoeve (Blok West en Edge 2); ○ Oudewater: Schylenburcht, St. Janstraat, Westerwal; ○ Stichtse Vecht: Ruimtekwartier, Zuilense Vecht, Sportparkweg 1 Maarssen; ○ Utrecht: Cartesius e.o., Groot Merwede, Oost, Overvecht, 200 plus locaties, Belastingkantoor, Brennerbaan, Haarrijn, Het Zand, Kruisvaartkade, Leeuwesteyn, Leidsche Rijn Centrum, Nieuw Buurland, Ravellaan Noord, Rijnvliet, Thomas a Kempisplantsoen; ○ Utrechtse Heuvelrug: Sparrenheide/Nassau Odijkhof; ○ Vijfheerenlanden: Leerdam, Broekgraaf (incl. Broekgraaf Noord, Hoef en Haag); ○ Wijk bij Duurstede: De Geer III; ○ Woerden: Middelland, Snellerpoort, Stationsgebied; ○ Zeist: WA-Hoeve, Eikenstein, Vliegbasis Soesterberg, Stationsgebied Zeist/Driebergen, Sortie. • Woondeal Regio Amersfoort – Overzichtskaart belangrijke locaties Regio Amersfoort: <ul style="list-style-type: none"> ○ Amersfoort: Spoorzone (Langs Eem en Spoor en Hoefkwartier) en A1-zone (Vathorst Bovenduist), diverse projecten Heuvelrugzone, Zonnehof, Zwaluwenstraat; ○ Baarn: Baarnsche Zoom, Alexanderkwartier; ○ Bunschoten: Rengerswetering-Zuiderland, Rengerswetering-Zuidelijke hoven; ○ Eemnes: Ocriet terrein; ○ Leusden: Tabakssteeg-Zuid, Achterveld Noordoost; ○ Soest: Soesterberg-Noord, Dalweg, Oude Tempel; ○ Woudenberg: Hoevelaar 1ste, 2e en 3e fase. • Woondeal Regio Foodvalley (locaties Utrechtse gedeelte): <ul style="list-style-type: none"> ○ Rhenen: Achterberg West; ○ Veenendaal: Spoorzone, Groenpoort, Centrum/Tuinstraat. • De nieuw te realiseren locaties voor specifieke bedrijventerreinen staan in het Provinciaal Programma wonen en werken 2021 en het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023.
<p>Wanneer</p>	<p>2022 tot en met 2030 voor woningbouw (waarbij geldt dat op sommige genoemde locaties ook na 2030 nog woningen worden gebouwd. Deze woningen komen dus boven op het aantal van 48.451 voor de regionale Woondeals 2022-2030). 2022-2040 voor bedrijventerreinen.</p>
<p>Wie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeenten in regio's U16 (Bunnik, De Bilt, De Ronde Venen, Houten, IJsselstein, Lopik, Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Stichtse Vecht, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede, Woerden en Zeist), Utrechtse gedeelte regio Amersfoort (Amersfoort, Baarn,

	<p>Bunschoten, Eemnes, Leusden, Soest en Woudenberg), Utrechtse gedeelte Foodvalley (Renswoude, Rhenen en Veenendaal), Regioplatform Woningcorporaties Utrecht, provincie Utrecht en Rijk (ministeries van BZK, EZK, IenW, LNV, OCW en VWS).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hierbij wordt ook betrokkenheid van woningcorporaties en marktpartijen georganiseerd. • NB: de in de regio's Amersfoort en Foodvalley gelegen Gelderse gemeenten Barneveld en Nijkerk maken onderdeel uit van de grensoverstijgende NOVEX-gebieden Utrecht-Amersfoort (grotendeels provincie Utrecht) en Arnhem-Nijmegen-Foodvalley (grotendeels provincie Gelderland). In de beantwoording van de vragen uit het NOVEX-startpakket die specifiek over het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht (en daarmee enkel over het grondgebied van de provincie Utrecht) gaan, zijn zij buiten beschouwing gelaten.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • Binnen de provincie Utrecht wordt gebruik gemaakt van het instrument regionaal programmeren wonen en werken (programma onder de Omgevingsvisie provincie Utrecht). Doel van regionaal programmeren is om als overheden (provincie, regio's en gemeenten) met elkaar in gesprek te blijven over de opgave voor woningbouw (over o.a. aantallen, fasering en aandeel betaalbaar) en bedrijventerreinen via een cyclisch proces van programmering, monitoring, evaluatie en bijsturing. Hierdoor kan worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen en kansen die zich voordoen zodat flexibel en adaptief kan worden geprogrammeerd. • Door Utrecht wordt er een nieuwe provinciale behoefteraming bedrijventerreinen en kantoren opgesteld. Daarin zal ook aandacht worden besteed aan de benodigde ruimte voor campussen en andere innovatie-omgevingen/locaties. Daarnaast werkt de provincie Utrecht aan een visie op campussen (zoals het Utrecht Science Park) en andere innovatieomgevingen. Daarin zal ook een koppeling gelegd worden met het fysieke ruimtebeslag voor deze specifieke werkmilieus. • Om de afspraken uit de regionale Woondeals U10, Amersfoort en Foodvalley (inclusief Uitvoeringsagenda's) en het Provinciaal Programma Wonen en Werken Utrecht waar te kunnen maken en te groeien in balans is het noodzakelijk om met regionale partners en Rijk te werken aan de (financiële) invulling van noodzakelijke randvoorwaarden zoals bijvoorbeeld dekking financiële tekorten, aanpak stikstof, aanleg energie infrastructuur, verbetering bereikbaarheid (fiets, OV en weg), realisatie groen groeit mee en oplossing capaciteitstekorten. Als de randvoorwaarden niet adequaat worden ingevuld, kunnen de verstedelijkingsambities niet (volledig) worden gerealiseerd. • Binnen het Rijk-regioprogramma U Ned wordt de MIRT-verkenning OV en Wonen uitgevoerd met als belangrijkste doelstelling om de woningbouw 2030 mogelijk te maken. Het gaat daarbij om 1) het voorkomen van overbelasting van Utrecht Centraal; 2) het beter met OV bereikbaar maken van het Utrecht Science Park (USP) en 3) het beter per OV bereikbaar maken van nieuwe woon- en werklocaties in Utrecht Zuidwest en Nieuwegein in 2030 en verder. Het Rijk (ministeries van BZK en IenW) heeft met gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Amersfoort en Veenendaal financiële afspraken gemaakt over de ontsluiting van de grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties Groot Merwede, Spoor- en A1-zone Amersfoort en Spoorzone Veenendaal (onderdeel grootschalige NOVEX-woningbouwlocatie Foodvalley samen locaties Barneveld Noord, Ede Kernhem Noord en Ede Zuidoost in provincie Gelderland). Ook heeft het Rijk (ministeries van BZK en IenW) met verschillende gemeenten financiële versnellingsafspraken woningbouw en mobiliteit gemaakt voor locaties in Amersfoort, Houten, Nieuwegein, Soest, Stichtse Vecht, Utrecht, Veenendaal en Woerden. Tijdens het BO Leefomgeving Noordwest en Oost 2023 zullen er afspraken worden gemaakt tussen het Rijk (ministerie van BZK) en gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Amersfoort en Veenendaal over de inzet van het gebiedsbudget voor de grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties Groot Merwede, Spoor- en A1-zone Amersfoort en Spoorzone Veenendaal (onderdeel grootschalige NOVEX-woningbouwlocatie Foodvalley). We zijn blij met deze afspraken. Tegelijkertijd zijn er meer afspraken met het Rijk nodig om de verstedelijkingslocaties (wonen, werken en voorzieningen) in de provincie Utrecht goed te ontsluiten en te ontwikkelen.

	<ul style="list-style-type: none"> • Het ministerie van EZK verkent de mogelijkheden voor inzet van een regionaal vestigingsfonds gericht op investeren in inbreiding, verplaatsing en clustering van (maak)bedrijven. • In het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025 (provincie Utrecht) hebben we afgesproken om bij alle ontwikkelingen aandacht te hebben voor het beperken van de effecten op en het benutten van de kansen voor het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving.
--	--

Vraag startpakket	<i>Toepassen landelijk richtinggevend kader water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw. Sturen op zo min mogelijk afdekking van de bodem en een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving, o.a. met behulp van de landelijke maatlat.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Doel van het landelijk richtinggevend kader 'water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw' is de ondersteuning van het regionale proces om een bewuste afweging te maken over waar wordt gebouwd gegeven het water en bodem systeem en de risico's vanuit wateroverlast, overstromingen, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid. Dit kader is richtinggevend voor gebiedsontwikkeling en keuzes die bevoegde gezagen maken. • De landelijke maatlat 'klimaatadaptief bouwen' beoogt richtinggevende uitspraken te doen over waar een groene en klimaatadaptieve omgeving aan moet voldoen. Het gaat daarbij om een reeks van richtlijnen waar bij alle nieuwbouwprojecten rekening mee moet worden gehouden in het kader van klimaatadaptatie.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokken partijen bij de <i>Woondeals Regio U10, Regio Amersfoort en Regio Foodvalley</i> hebben met elkaar afgesproken dat zij: <ul style="list-style-type: none"> ○ Zich inspinnen om het water- en bodemsysteem sturend te laten zijn bij locatiekeuzes van woningbouw en maatregelen te treffen om woningbouw toekomstbestendig te ontwikkelen. Daarbij dient rekening gehouden te worden met de ondergrond en bodem, het grondwatersysteem en de drinkwatervoorziening. Effecten van toenemende bebouwing dienen zowel op lokaal als regionaal niveau te worden bekeken. Hiertoe worden waterschappen, Rijkswaterstaat en waterwinbedrijven vroegtijdig in het planvormingsproces betrokken. ○ In hun Omgevingsplannen (gemeenten) rekening houden met het waterbelang, met het oog op behoud van waterkwaliteit en het voorkomen van wateroverlast, droogte en overstromingen om te komen tot een evenwichtige toedeling van functies aan locaties, onder meer woningbouwlocaties. ○ Het Convenant Duurzame Woningbouw (provincie Utrecht, 23 juni 2022) leidend laten zijn voor de ontwikkeling van klimaatrobuuste en -adaptieve (woning)bouw. Het convenant besteedt aandacht aan thema's als circulariteit, natuurinclusief bouwen, klimaatadaptatie en energiegebruik. Afspraak is dat er gestreefd wordt om meer te doen dan de huidige minimaal wettelijk vereiste. Mooi voorbeeld van een vertaling van het convenant is het 'Puntensysteem Omgevingsvisie' van de gemeente Veenendaal. Dit is door het ministerie van BZK genomineerd voor de 'Aandeslag-Trofee 2022'. • De inhoud van de landelijk maatlat komt in zeer grote mate overeen met de Afspraken Klimaatadaptief Bouwen (provincie Utrecht, juni 2021) die we in de provincie Utrecht tot stand hebben gebracht.
Waar	Zie woningbouwprogramma in Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken 2023 (PPWW 2023 met daarin onderscheid in totaal binnenstedelijk en afzonderlijke uitleglocaties) en benoemde locaties Woondeals regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (beide Utrechtse gedeeltes). Met name in het stroomgebied van het Amsterdam- Rijnkanaal en het veenweidegebied is door meerdere uitdagingen zoals bodemdaling en op sommige plekken lagere ligging de opgave voor toekomstbestendige woningbouw groot.

Wanneer	Deze vraag heeft betrekking op de periode 2022 tot en met 2030. Water en sturend laten zijn bij de locatiekeuze van nieuwbouw en nieuwbouwprojecten klimaatadaptief bouwen, is echter iets wat ook in de periode daarna (2030-2040, 2040-2050, 2050-2100) van toepassing is.
Wie	Gemeenten in regio's U10, Utrechtse gedeelte regio Amersfoort, Utrechtse gedeelte Foodvalley, provincie Utrecht, waterschappen (Amstel Gooi en Vecht, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Rivierenland, Vallei en Veluwe), drinkwaterbedrijven (Vitens en Oasen), provincie Utrecht en Rijk (ministeries van BZK, IenW en LNV).
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> De financiering van klimaatadaptief bouwen is een randvoorwaarde die nog aandacht vraagt. De financiële middelen ontbreken om klimaatbestendig bouwen daadwerkelijk gestalte te geven. Het is van belang om hier nu al rijks gelden voor beschikbaar te stellen. Drinkwaterbedrijven hebben voldoende investeringsruimte nodig, zodat de bedrijven tijdig aanpassingen van hun infrastructuur (nieuwe bronnen en leidingen) kunnen realiseren. De investeringsruimte (WACC) moet op rijksniveau worden geregeld.

5.2 Concrete doelen voor transitie in bestaande gebouwde omgeving

Vraag startpakket	<i>Toekomstbestendig ruimtelijk invulling geven aan bestaande gebouwde omgeving met aandacht voor: water en bodem sturend, natuurinclusieve ontwikkeling, energietransitie, sociale leefbaarheid en veiligheid, (buurt)economie, bereikbaarheid, groen in en om de stad, erfgoed en een gezonde leefomgeving.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> In de bestaande bebouwde omgeving telt Nederland nu al ruim acht miljoen woningen en bijna vierduizend bedrijventerreinen. Hier liggen meerdere urgente transitieopgaven, gekoppeld aan concrete doelen. Binnen de bestaande gebouwde omgeving is het in samenhang oppakken van de verschillende ruimtelijke opgaven simpelweg noodzakelijk. Een integrale aanpak biedt ook meerwaarde vanwege een grotere efficiëntie, een hogere kwaliteit en meer draagvlak bij de bewoners. Belangrijk aandachtspunt in de bestaande gebouwde omgeving is de grote cultuurhistorische waarde van veel van onze steden en dorpen.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> Verbeteren luchtkwaliteit, vermindering van hinder door geluid, geur en licht en geen toename van externe veiligheidsrisico's in woon-, werk- en leefgebieden. Versterken stad/land verbindingen en investeren in groen in en om bebouwd gebied, recreatieve verbindingen, recreatiezones en -terreinen (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1 Stad en land gezond). Meer ruimte voor klimaatadaptieve (groenblauwe) maatregelen om o.a. wateroverlast en hittestress in bestaand gebouwde omgeving tegen te gaan (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.2 Klimaatbestendig en waterrobuust). Stimuleren van energiebesparingsmaatregelen in de gebouwde omgeving (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.3 Duurzame energie). Inzetten op herstructurering, verduurzaming en efficiënter gebruik van bestaande bedrijventerreinen (Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4 Vitale steden en dorpen).
Waar	Omgevingsvisie provincie Utrecht, Kaart 11 Vitale steden en dorpen : Gehele stedelijk gebied.
Wanneer	Deze vraag heeft betrekking op de periode 2022 t/m 2030. Transitie in de bestaande bebouwing zijn echter ook in de periode daarna (2030-2040, 2040-2050, 2050-2100) van toepassing.
Wie	Gemeenten in regio's U10, Amersfoort (Utrechtse gedeelte), Foodvalley (Utrechtse gedeelte), provincie Utrecht en Rijk (ministeries van BZK, IenW, EZK en VWS).
Hoe	Bij maatregelen voor nieuwe stedelijke ontwikkeling worden ook naar de kansen gekeken om de leefomgeving voor de bestaande gebouwde omgeving te verbeteren. Daarbij hebben we ook inzet op verduurzaming bestaande gebouwen en via de OMU op verduurzaming en intensivering op bedrijventerreinen.

5.3 Richtinggevende uitspraken voor de ontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland

Vraag startpakket	<i>Uitwerking(en) geven aan een toekomstige doorontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland (kijkend naar 2050) en de positieve en negatieve ruimtelijke gevolgen daarvan voor de provincie. En daarbij in ieder geval aandacht besteden aan de ruimtelijke gevolgen ten aanzien van opgaven voor water en bodem, de waarden van natuur, landschap en erfgoed, energietransitie en energie-infrastructuur, duurzame bereikbaarheid, een goede balans tussen wonen en werken, een inclusieve samenleving en een gezonde leefomgeving.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • De grote ruimtelijke opgaven willen we aanwenden om de kracht van het stedelijk netwerk Nederland te versterken en beter te benutten. Met de zeven NOVEX-gebieden Verstedelijking zetten we hierop in. De rijkdom aan stedelijke regio's in ons land is een kracht, maar vormt ook een uitdaging. • Hoewel de economische kracht van de vijf grootste steden buiten kijf staat, streven we naar het versterken van het hele stedelijke netwerk. In alle landsdelen werken we aan economische vitaliteit en leefbaarheid en het optimaal benutten van de stedelijke regio's. Op termijn is het mogelijk dat het zuiden, oosten en noorden van Nederland een groter aandeel krijgen in de woningbouwopgave. Uitgangspunt blijft een goede balans tussen wonen en werken op regionaal niveau. • Ook bij de verdere ontwikkeling van het stedelijk netwerk Nederland is het uitgangspunt een ontwikkeling waarbij het water- en bodemsysteem sturend is. Gezonde, waardevolle en natuurlijke landschappen zijn een onmisbaar onderdeel van het stedelijk netwerk. • De verstedelijking op langere termijn vraagt om visie en strategie, waarmee we snel kunnen inspelen op de demografische ontwikkeling, nieuwe economie en een transitie naar duurzame, slimme en veilige mobiliteit. Daarbij staat het bouwen aan vitale en leefbare steden en regio's voorop. Normen voor milieu en gezondheid zijn randvoorwaarden. Er is ook een duidelijke relatie met nieuwe verbindingen in de energienetwerken en aanpassing van mobiliteitsnetwerken.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Provincie Utrecht en de daarin gelegen regio's U10, Amersfoort en Foodvalley liggen in het hart van het stedelijk netwerk Nederland. U10, Amersfoort en Foodvalley behoren tot de regio's met de meest gespannen woningmarkt en de sterkste groeioprognose van Nederland. Om volledig aan de woningbehoefte in de provincie Utrecht te voldoen, is het nodig om in de periode 2020 tot en met 2040 in totaal nog ongeveer 133.200 tot 165.000 woningen te bouwen (<i>Primos 2020</i>; Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.4. Vitale steden en dorpen). In het <i>provinciaal kader regionaal programmeren wonen en werken 2022</i> is op basis van <i>Primos 2022</i> aangegeven dat het bij de gewenste toevoeging in de periode 2022 tot en met 2039 gaat om 119.000 tot 149.000 woningen. De onderkant van de bandbreedte faciliteert alleen de toename van de woningbehoefte, de bovenkant faciliteert ook het volledig inlopen van het woningtekort. Daarbij merken we op de het niet de ambitie is om het woningtekort volledig (tot 0%) in te lopen. Inzet is gericht op het inlopen van het tekort tot 2%. Dat wordt gezien als een gezond evenwicht. • De Europese Commissie heeft Utrecht aangewezen als meest competitieve regio van Europa. Dat blijkt uit de op 27 maart 2023 gepubliceerde Regional Competitiveness Index (RCI), die elke drie jaar verschijnt. Het betekent dat Utrecht de regio is met de grootste concurrentiekracht. Onderzoekers vergeleken 234 Europese regio's op bijna 70 indicatoren voor het vestigingsklimaat zoals macro-economische stabiliteit, infrastructurele voorzieningen, onderwijskwaliteit en arbeidsmarkt. Utrecht scoort daarbij het hoogst op opleidingsniveau en innovatie. Ook scoort Utrecht hoog op marktomvang. Voor wat betreft het fysieke vestigingsklimaat voor bedrijven worden in het regionaal programmeren wonen en werken (programma onder de Omgevingsvisie provincie Utrecht) afspraken gemaakt

	<p>over ontwikkeling van nieuwe werklocaties. Vanwege de schaarse fysieke ruimte in de provincie wordt via de Ontwikkelingsmaatschap Utrecht (OMU) ingezet op intensivering van verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Om antwoord te geven op de vraag hoe de forse groei van wonen en werken van deze regio's ook na 2030 (periode 2030-2040, met een doorkijk naar 2050) op te vangen én hoe tegelijk bereikbaar, leefbaar en groen te blijven, zijn door Rijk en regionale partijen het Ontwikkelperspectief Utrecht Nabij (2020), het Ontwikkelbeeld Regio Amersfoort Centraal! (2021) en de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley (2022) opgesteld. In de RO-brief is aangegeven dat deze verstedelijkingsstrategieën worden doorontwikkeld en voortaan NOVEX-gebieden Verstedelijking heten. Zij kennen een aantal gedeelde inrichtingsprincipes: <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Nabijheid</u>: Nabijheid betekent dat nieuwe ontwikkelingen dáár komen, waar al veel mensen wonen of werken en waar het openbaar vervoer al goed geregeld is of kan worden. De komende 20 jaar wordt vooral binnenstedelijk bijgebouwd en in de buurt van nieuwe en bestaande OV-knooppunten: plekken waar bus, tram, trein, fiets en auto samenkomen. ○ <u>Groen Groeit Mee</u>: Verdere verstedelijking vereist dat het groen meegroeit. Daarbij wordt niet alleen gezorgd voor kwantitatieve groei (meer), maar ook voor een kwalitatieve sprong op elk schaalniveau (beter). ○ <u>Schaalsprong mobiliteit</u>: Om in de toekomst de draaischijf in de nationale mobiliteitsnetwerken te blijven, en te blijven voldoen aan de gigantische en groeiende vraag naar woningen én banen is een schaalessprong in mobiliteit nodig. Inzet is om het mobiliteitssysteem samenhangend en multimodaal te maken: én fiets én openbaar vervoer én weg én beleid om mensen te motiveren de best passende modaliteit te kiezen. Dit vraagt forse investeringen. • Ruimtelijke gevolgen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Door water en bodem sturend te laten zijn kunnen we ook op de lange termijn (2050 en verder) met toenemende weersextremen en een steeds grilliger klimaat blijven wonen, werken, leven en recreëren in de provincie Utrecht. Klimaatbestendige en water-robuste keuzes die nodig zijn voor de veiligheid en leefbaarheid van toekomstige generaties vragen wel om ruimte. ○ Binnenstedelijk bouwen is groen en gezond en draagt door o.m. andere vormgeving van woningen en ander mobiliteitsgedrag (meer lopen en fietsen) bij aan een beperking van de CO₂-uitstoot en van het energiegebruik én aan het behoud van kostbare natuur, landschap en erfgoed, ook een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor mensen en bedrijven. ○ Door de focus op binnenstedelijk bouwen te leggen, ontstaat meer "massa". De Utrechtse economische toplocaties als Utrecht Science Park, Utrecht Centraal en Amersfoort Centraal profiteren daarvan en dat is weer goed voor de Nederlandse concurrentiepositie. ○ Met een passend mobiliteitssysteem kan op geschikte locaties in grotere dichtheden worden gebouwd. En kan in een verdichte, efficiënte stad en regio de leefruimte en de kwaliteit geboden worden die bedrijven en bewoners vragen, en die nodig is in de concurrentie met stedelijke regio's in het buitenland. ○ Zo'n koers vraagt naast aandacht voor ontwerp en inrichting (met bijv. veel groen en blauw in en rond de stad, ruimte voor loop- en fietsroutes, ontmoetingsplekken en rustige gebieden) een samenhangende aanpak van ruimtelijke ontwikkeling en mobiliteit. Ook zoveel mogelijk meekoppelkansen benutten om zo meerdere opgaven op een plek te kunnen combineren. ○ Zorgpunt hierbij is wel de financierbaarheid gekoppeld ook aan de ambitie om 66% betaalbare woningen toe te voegen.
--	--

Waar	<ul style="list-style-type: none"> • We blijven in zijn algemeenheid zoveel mogelijk inzetten op binnenstedelijk bouwen waarbij uitgegaan wordt van nabijheid. Dit staat ook verwoord in de hiervoor benoemde basisdocumenten voor NOVEX ontwikkelperspectieven Utrecht-Amersfoort en Foodvalley. • <u>Nieuwe woningen en banen worden met name geconcentreerd:</u> <ul style="list-style-type: none"> ○ Binnenstedelijk in Utrecht bij OV-knooppunten in een U-vormig gebied van Zuilen en Leidsche Rijn Centrum via Westraven, Lunetten-Koningsweg en Utrecht Science Park naar Overvecht. En specifiek in de A12-Zone; Lunetten Koningsweg-Utrecht Science Park; Leidsche Rijn-Zuilen (Metropoolpoorten). Uitleglocatie Rijnenburg is een potentiële locatie om door te groeien. ○ Binnenstedelijk in Amersfoort bij OV-knooppunten Amersfoort Centraal, Amersfoort Schothorst (Metropoolpoorten) en uitleglocatie Vathorst Bovenduist. ○ Binnenstedelijk in Veenendaal bij OV-knooppunten Veenendaal Centrum, Veenendaal-De Klomp (<i>Ede(provincie Gelderland)/Renswoude/Veenendaal</i>) en bij nieuw OV-knooppunt De Meent (Rhenen/Veenendaal). ○ Rond grotere regionale OV-knooppunten, Regiopoorten Bilthoven; Breukelen; Bunnik; Houten; Vianen; Woerden; Zeist-Noord; Driebergen-Zeist; <i>Nijkerk en Barneveld (provincie Gelderland)</i>. ○ Daarnaast wordt ingezet op het borgen van de lokale vitaliteit van kleinere kernen. • <u>Groen Groeit Mee:</u> <ul style="list-style-type: none"> ○ Versterken van de landschappelijke structuren en groenblauwe dooradering, zoals waardevolle landschappen Groene Hart, Hollandse Waterlinies en Utrechtse Heuvelrug met flanken, de waarden in het Rivierengebied en de waterlopen zoals Eem, Hollandsche IJssel, Kromme en Oude Rijn en Vecht en de stroomruggen door de provincie Utrecht (grote schaal). ○ Ontwikkelen van Groene Scheggen die stad en land verbinden en tevens groene tussenruimtes zijn tussen de kernen. ○ Koesteren en waarborgen van het beheer van Groene Parels zoals Amelisweerd-Rhijnauwen, Haarzuilens en Groene Vallei-lint (tussenschaal). ○ Aanleg buurt- en wijkparken (kleine schaal). ○ Ontwikkelen Groene Poorten (groengebieden bereikbaar met OV). ○ Deels moeten groene gebieden rust (visueel en akoestisch) bieden aan omwonenden.
Wanneer	2030-2040 en 2040-2050.
Wie	De NOVEX-gebieden Verstedelijking betreffen samenwerkingsverbanden tussen Rijk (Ministeries van BZK, EZK, IenW en LNV), provincie(s), gemeenten in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley en waterschappen.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • Partijen hebben zich aan de verstedelijkingsstrategieën voor de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley gecommitteerd en gebruiken het als vertrekpunt voor nader onderzoek, uitwerking en doorwerking in eigen omgevingsbeleid. • Gekoppeld aan de op te stellen Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden Verstedelijking worden door de gezamenlijke overheden Uitvoeringsagenda's (inclusief Regionale Investeringsagenda's) opgesteld. Hierin wordt ingegaan op de maatregelen voor de opgaven wonen, werken, bereikbaarheid, leefbaarheid en groen (groeit mee) en de gedeelde bekostiging daarvan.

Vraag startpakket	<i>Versterken regionale economische kracht stedelijke regio's om tot een evenwichtige ontwikkeling van Nederland te komen.</i>
Toelichting startpakket	Een goede balans tussen wonen en werken op regionaal niveau vraagt om een sterke regionale economie, die aansluit bij de plaatselijke kracht en kenmerken. Meer regionale onderscheidende kracht draagt zo bij aan een evenwichtige ontwikkeling van het stedelijk netwerk en een weerbaar Nederland, zonder grote verschillen in welzijn en kansen op economische ontwikkeling.
Antwoord	

Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Utrecht is volgens de Europese Commissie de meest competitieve regio van Europa (Regional Competitiveness Index, 27 maart 2023). Onze speerpunten: groen, gezond en slim. Samen met onze economische partners vertalen we dat naar een economie die toekomstbestendig is en die bijdraagt aan brede welvaart: gericht op economische kansen op het vlak van life sciences & health, earth/sustainability, media/tech en agrifood. Met oog voor toekomstbestendig werk. En het besef dat we slim moeten omgaan met de schaarse fysieke ruimte voor economie. • De economische ontwikkeling moet bijdragen aan het bereiken van maatschappelijke doelen en daarmee aan de brede welvaart. Hiervoor zijn de <i>Regionale Economische Agenda</i> en de Economische Visie Provincie Utrecht opgesteld. Specifiek gericht op economie werkt de provincie Utrecht aan een competitieve, duurzame economische structuur met aantrekkelijke en toekomstbestendige voorzieningen voor bedrijven en werknemers en maakt de provincie innovatieve ontwikkelingen op het gebied van gezond stedelijk leven (GSL) en circulaire economie mogelijk. Wij vinden het belangrijk dat bedrijven (inclusief werknemers) economisch kunnen groeien, dat er wordt samengewerkt en dat we gezamenlijk met triple helix partners (ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen, overheid) onze economische structuur en lobbykracht versterken. • De provincie Utrecht gaat uit van een grensontkennende economie, zodat direct aangrenzende economische regio's Gooi en Vechtstreek en Regio Foodvalley mee zijn genomen in onze economische visie. In veel sectoren is sprake van een sterke economische verwevenheid tussen steden en omliggend gebied. De beschikbare kennis van media en digitaal ontwerp (Hilversum Media Campus) en geo-informatie (Amersfoort: Arcadis, BMC, Over Morgen, Royal HaskoningDHV, Twynstra Gudde), in combinatie met de aanwezigheid van instellingen en bedrijven op het gebied van gezondheid op en rondom campus Utrecht Science Park als Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht, KNMI, RIVM, Hubrecht Instituut, Prinses Maxima Center, Danone en Genmab vormen een kansrijk uitgangspunt voor de ontwikkeling van slimme toepassingen voor gezond stedelijk leven en circulaire economie. • Daarnaast wordt de laatste jaren steeds intensiever samengewerkt met andere regio's, zoals het landsdeel Noordwest (Noord-Holland, Flevoland en Utrecht) op het gebied van digitalisering (Smart Industry Hub) of met de provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant, Limburg en het Belgische Vlaanderen op het terrein van regeneratieve geneeskunde. (Economische visie 2020-2027 provincie Utrecht, april 2020).
Waar	Regio's U10, Amersfoort, Foodvalley & Gooi en Vechtstreek en de daarbinnen gelegen gemeenten.
Wanneer	2022-2030, 2030-2040, 2040-2050.
Wie	We werken als provincie Utrecht samen met ondernemers, kennis- en onderwijsinstellingen, met de ROM Utrecht Region , de Economic Board Utrecht , de Economic Board Regio Foodvalley , de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht , de Utrecht Talent Alliantie , gemeenten, Rijk (ministerie van EZK), andere provincies en vele andere partijen.
Hoe	<p>De regionaal economische kracht wordt aangejaagd door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het bedrijfsleven en werknemers toe te rusten op de toekomst door ondersteuning van het MKB (o.a. door programma's) en intensieve samenwerking om de arbeidsmarkt structureel te versterken (via de Utrecht Talent Alliantie). • Inzet op een sterk en zichtbaar economisch profiel (gezond stedelijk leven) door ondersteuning van start-ups, scale-ups en innovatieve bedrijven, o.a. door financiering van de ROM Utrecht Region. Innovatief ondernemerschap/ bedrijfsleven wordt gestimuleerd via de MIT-regeling (MKB Innovatiestimulering Topsectoren) en Kansen voor West. Door de krachten in de regio te bundelen zijn we in staat om veel gericht en effectiever te werken aan innovaties in de regio. De regionale economische agenda (REA) hebben we hierbij met alle partners in de regio's opgesteld als inhoudelijk kompas; gezonde mens (Life sciences & health), gezonde leefomgeving (earth valley/duurzaamheid) en gezonde samenleving (media/ICT). De regio profileert zich als Heart of Health. Het is zaak om deze zogenaamde

	<p>regionale ecosystemen de komende jaren verder te ontwikkelen met concrete projecten en programma's.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor wat betreft het fysieke vestigingsklimaat voor bedrijven worden in het programma wonen en werken afspraken gemaakt over ontwikkeling van nieuwe werklocaties. Vanwege de schaarse fysieke ruimte in de provincie wordt via de Ontwikkelingsmaatschap Utrecht (OMU) ingezet op intensivering van verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen. Voldoende ruimte voor bedrijventerreinen, kantoren, campussen en innovatie-omgevingen is een cruciale randvoorwaarde om de economische kracht van stedelijke regio's en ook dorpskernen op peil te houden en waar mogelijk te versterken. Dit vraagt ook ruimte voor economie/werken/werklocaties.
--	--

5.4 Kansen en knelpunten bij Perspectief 3

Vraag startpakket	<i>Knelpunt: Verstedelijking in relatie tot Water en Bodem Sturend. Vraag: Toepassen landelijk richtinggevend kader water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw.</i>
Toelichting startpakket	Doel van het landelijk richtinggevend kader 'water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw' is de ondersteuning van het regionale proces om een bewuste afweging te maken over waar wordt gebouwd gegeven het water en bodem systeem en de risico's vanuit wateroverlast, overstromingen, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid. Dit kader is richtinggevend voor gebiedsontwikkeling en keuzes die bevoegde gezagen maken.
Antwoord	
Wat	Zie antwoord op vraag onder concrete doelen voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen: Toepassen landelijk richtinggevend kader water en bodem voor locatiekeuze nieuwbouw. Sturen op zo min mogelijk afdekking van de bodem en een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving, o.a. met behulp van de landelijke maatlat.
Waar	Idem.
Wanneer	Idem.
Wie	Idem.
Hoe	Idem.

Vraag startpakket	<i>Knelpunt: Woningbouw in relatie tot (milieu)ruimte voor werken. Vraag: Aangeven op basis waarvan de afweging tussen verstedelijking en het reserveren van (milieu)ruimte op de korte en langere termijn wordt gemaakt en verkennen van de ruimtelijke uitwerking daarvan in de provincie.</i>
Toelichting startpakket	In verschillende regio's is vanwege de grote vraag naar stedelijke woon-werkmilieus de druk opgelopen om bedrijventerreinen en havengebieden te transformeren. Bedrijventerreinen worden soms (deels) getransformeerd naar gecombineerde woon-werk gebieden. Voor een succesvolle gebiedsontwikkeling is zorgvuldig omgaan met gevestigde bedrijvigheid cruciaal.
Antwoord	
Wat	Het behouden en/of reserveren van (milieu)ruimte zal een afweging moeten zijn tussen vraag naar dergelijke locaties en aanbod van dat type locaties op dit moment. Vanuit duurzaamheidsoogpunt (waaronder circulaire economie) is de verwachting dat milieuruimte daarbij een belangrijk onderdeel vormt. Dit zal nader in beeld moeten worden gebracht. De provinciale behoeftering bedrijventerreinen (die nu wordt opgesteld) biedt daar mogelijk aanknopingspunten voor.
Waar	Locaties met mogelijkheden voor clustering van circulaire bedrijven, o.a.: <ul style="list-style-type: none"> • A12-zone en Lage Weide (onderdeel grootschalig NOVEX-woningbouwgebied Groot Merwede (Utrecht); • Isselt (Amersfoort, onderdeel grootschalig NOVEX-woningbouwgebied Spoor- en A1-zone Amersfoort); • Plettenburg-De Wiers (Nieuwegein);

	<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijventerrein Mijdrecht (De Ronde Venen); • Soestdijkse Grachten (Soest). • Daarnaast zijn er ook andere bedrijventerreinen met hoge milieu categorieën die een bijdrage kunnen leveren in het behouden en vestigen van bedrijvigheid die milieuruimte nodig heeft.
Wanneer	2022-2030, 2030-2040, 2040-2050.
Wie	Provincie Utrecht, gemeenten in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (Utrechtse gedeelte).
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • De nieuwe provinciale behoefte-raming bedrijventerreinen en kantoren (die in de maak is) zal op basis van macro-economische trends en ontwikkelingen inzicht bieden in actuele behoeftecijfers voor de vraag naar bedrijventerreinen en type werkmilieus. In de raming zal naast aan de sectorale ontwikkelingen aandacht worden besteed aan de benodigde ruimte voor verduurzaming (circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie, etc.). Door deze ontwikkelingen mee te nemen in de kwantitatieve prognose, kan dit vervolgens een plek krijgen in de kwalitatieve programmering. Daarbij is het voorstelbaar dat vanuit de verduurzaming een link gelegd wordt naar terreinen met een bepaalde milieucategorie. Op basis van deze inzichten zullen in een nieuwe cyclus van regionaal programmeren wonen en werken, afwegingen worden gemaakt in hoeverre de behoefte gefaciliteerd kan/gaat worden en aan welke type terreinen/locaties/segmenten/profielen uitgifte van gronden kan plaatsvinden. • Het is belangrijk om te voorkomen dat in de transitiefase van bedrijventerrein naar woon-werkgebied situaties ontstaan waarbij milieufactoren zoals geluidsoverlast en geurhinder zorgen voor een ongezonde leefomgeving. • Verder moet worden verkend hoe en hoeveel milieuruimte op de korte en lange termijn gereserveerd kan/moet worden.

Vraag startpakket	<i>Kans: Energie-infrastructuur als randvoorwaarde voor de verstedelijkingsopgave. Vraag: In een vroegtijdig stadium in de planvorming van verstedelijking (wonen en werken) de (ruimtelijke) impact op primair de regionale (en voor zover inzichtelijk de nationale) energie-infrastructuur in kaart te brengen.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • De verstedelijkingsopgave (wonen, werken en mobiliteit) vraagt capaciteit van energie-infrastructuur. Tijdige beschikbaarheid van die capaciteit kan een knelpunt vormen voor spoedige realisatie van woningen en bedrijven. • Ook kan de fysieke ruimtelijke impact van energie-infrastructuur de ruimte voor andere opgaven beperken, bijvoorbeeld in het landelijk gebied.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • In de provincie Utrecht zit de congestie op het <u>hoogste (spannings)niveau</u>, waardoor een oplossing primair afhankelijk is van uitbreiding van het enige 380kV station van Tennet in het provinciale grondgebied bij Kortrijk-Breukelen (realisatie +/-2029). • De beschikbare transportcapaciteit tot 2029 is <u>niet voldoende</u> om klein- en grootverbruikers aan te sluiten. Daarom is op 17 november 2022 congestie afgekondigd voor afname door grootverbruikers. Zij komen op een wachtlijst. • Recente cijfers van Stedin laten zien dat de resterende capaciteit <u>ook niet genoeg</u> is voor het aansluiten van alle kleinverbruikers tot 2029. • Hiermee staan de Woondeals voor de regio's U10, Amersfoort en (het Utrechtse gedeelte van) Foodvalley (84.500 woningen) onder grote druk.
Waar	<ul style="list-style-type: none"> • 380/150 KV en grondstations conform p-MIEK; o.a. Kortrijk-Breukelen, Utrecht-Noord, Amersfoort-Noord, Woerden. • Energiecapaciteit is cruciaal voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen. Door netcongestie dreigt stagnatie van uitgifte van net ontwikkelde terreinen als De Kroon (Ijsselstein) en Strijkviertel (Utrecht) en uitbreiding op bijvoorbeeld Lage Weide (Utrecht). • Energiecapaciteit is cruciaal voor de ontwikkeling van nieuwe woningbouwlocaties (o.a. Utrecht Merwedekanaalzone, Amersfoort Vathorst-Bovenduist en Veenendaal Spoorzone).
Wanneer	2022-2030, 2030-2040, 2040-2050.

Wie	Energy Board provincie Utrecht (provincie Utrecht, Tennet, Stedin, regio's U10, Amersfoort en Foodvalley, gemeenten Utrecht en Amersfoort) en Rijk (ministerie van EZK en BZK).
Hoe	<p>Aanpak netcongestie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sneller, meer infrastructuur realiseren. • Slimme keuzes om infra behoefte te verminderen. • Omgaan met schaarste: prioritering dan wel keuzes maken over klantaansluitingen en uitbreidingsinvesteringen. • Programmeren: energiesysteem keuzes en RO in samenhang. Capaciteitsvraag en netmogelijkheden komen weer bij elkaar. Hiervoor ontwikkelen we een energietoets.

Vraag startpakket	<i>Knelpunt en kans: Gezonde leefomgeving. Vraag: Inzichtelijk maken wat de impact is van de woningbouwopgave op de gezonde leefomgeving (lucht, geluid, externe veiligheid, trillingen) voor de jaren 2030 en 2050, zodat dit kan worden meegewogen in de uiteindelijke keuze.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Een gezonde leefomgeving is van groot belang bij het invulling geven aan de woningbouwopgave. Het streven naar een gezonde leefomgeving, met toekomstbestendige, natuurinclusieve en gezonde woningbouwlocaties, vormt het uitgangspunt. Dit doen we met bestaande normen en door in te zetten op mogelijkheden waar en hoe het nog beter kan. • Om een gezonde leefomgeving te realiseren is ook verbetering onder deze bestaande normen nodig. Adviezen van onder andere de WHO, de Gezondheidsraad en voorstellen van de Europese Commissie geven hier richting aan. Het Rijk wil daarom verkennen of en op welke manier we deze ontwikkelingen vertalen naar aanvullende normen.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt momenteel gewerkt aan een verkenning wat de groei op termijn betekent voor de toename mobiliteit op de provinciale wegen vanwege de geluidproductieplafonds die we moeten handhaven. Op basis daarvan kunnen we wat zeggen over de ontwikkelingen van de milieukwaliteit. Maar veel hangt ook af van de keuzes die we maken voor de inrichting, maar ook wat betreft beleid dat gebruik van gebieden beïnvloedt (bijvoorbeeld meer fiets en OV en minder auto). Veel mensen ervaren nu al veel drukte in de openbare ruimte (op de weg, in het OV, op de fietspaden, in de recreatiegebieden etc). Voor hun welzijn, het ontspannen, hebben mensen behoefte aan rust (visueel en akoestisch) en het gevoel van ruimte te kunnen ervaren. Door een toename van de bevolking en alle daarbij behorende ontwikkelingen wordt de drukte groter. Mensen zullen elkaar nog vaker in de weg zitten en last hebben van de omgeving. Dit leidt tot irritaties. Het is een groot aandachtspunt bij verdere ontwikkelingen, omdat een andere inrichting en een ander gebruik hiervoor veel kan betekenen.
Waar	Gehele provincie Utrecht.
Wanneer	2022-2030, 2030-2040, 2040-2050.
Wie	Provincie Utrecht, gemeenten in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (Utrechtse gedeelte), waterschappen en Rijk (Ministeries van BZK, IenW en VWS).
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • In het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025 (provincie Utrecht) hebben we afgesproken om bij alle ontwikkelingen aandacht te hebben voor het beperken van de effecten op en het benutten van de kansen voor het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving.

5.5 Aanvullende elementen d.d. 6 maart 2023

Aanvulling	<p>Landelijke Maatlat voor een groene klimaat adaptieve gebouwde omgeving:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De landelijke maatlat definieert eenduidig voor nieuwbouw wat we onder klimaatadaptief bouwen en inrichten verstaan en bestaat uit kwalitatieve doelen, kwantitatieve prestatie-eisen
------------	--

	<p>en richtlijnen voor de thema's overstromingen, wateroverlast, droogte, hitte, biodiversiteit en bodemdaling. De maatlat gaat over hoe er wordt gebouwd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De maatlat richt zich op de directe omgeving/openbare ruimte van gebouwen tot en met de gevel/dak. • Een eventuele juridische borging van de maatlat wordt nader onderzocht. Vooruitlopend op juridische borging vragen we decentrale overheden de maatlat al zoveel mogelijk toe te passen en zijn we met de medeoverheden in gesprek over bestuurlijke afspraken. Daarnaast voeren we een financiële verkenning uit om de kosten en baten van een brede toepassing van de maatlat en de verdeling ervan op een rij te zetten, en ondersteunen we decentrale overheden via kennisontwikkeling en -ontsluiting. • We voorzien vaststelling van de maatlat in de lente van 2023.
Reactie	In de voorgaande beantwoording is hier al op ingegaan.

Aanvulling	<p>Uitwerking water en bodem sturend brief voor ruimtelijke ontwikkelingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op 25 november 2022 heeft de minister van IenW de water en bodem sturend brief aan de Tweede Kamer gestuurd. • Deze brief is opgebouwd uit 33 structurerende keuzes waarmee water en bodem sturend gaan zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen. • In het startpakket en in de water en bodem sturend brief is afgesproken om de provincies een conceptversie van deze uitwerking toe te sturen om mee te nemen in het provinciale puzzelproces. • De ministeries van IenW en BZK werken samen aan een nadere uitwerking van de gemaakte keuzes in de water en bodem sturend brief voor ruimtelijke ontwikkelingen. Hierin staat centraal wat de opgave is vanuit het water- en bodemsysteem om bebouwing daar op een goede manier te laten plaatsvinden, of dat we voor bepaalde locaties bebouwing niet meer toestaan. Deze uitwerking gaat over waar er wordt gebouwd. • Deze uitwerking wordt dit jaar verder ontwikkeld, een conceptversie zal eerder al gedeeld worden met de provincies, met de structurerende keuzes uit de water en bodem sturend brief zijn de belangrijkste uitspraken al gedaan. • De ministers voor VRO en van IenW besluiten nog over welke vorm dit concept heeft en wat we meegeven in het provinciale puzzelproces.
Reactie	We wachten dit af.

6 Overkoepelende opgaven

De thema's culturele identiteit en erfgoed, defensie, milieu en een gezonde en groene leefomgeving hebben relaties met alle drie de perspectieven en zijn in die uitwerking deels al aan bod gekomen.

6.1 Culturele identiteit en erfgoed

Vraag startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Visie geven op het cultureel erfgoed en de ruimtelijke kwaliteitsopgave. Op welke wijze wordt bij de ruimtelijke inpassing van de nationale en provinciale opgaven het erfgoed en het cultuurlandschap getransformeerd en de ruimtelijke kwaliteit behouden of versterkt, als een integraal onderdeel en verweven in de gehele planvorming en uitvoering?</i> • <i>Specifiek aandacht besteden aan de instandhouding van de waarden van de UNESCO-Werelderfgoedgebieden, gebouwen en objecten, gebieden die als Rijksmonumenten zijn aangewezen, de beschermde stads- en dorpsgezichten en de wederopbouwgebieden.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Bij de inpassing van de nationale en provinciale opgaven dienen erfgoed en ruimtelijke kwaliteit gepositioneerd te worden als integraal onderdeel van de transformatie en dienen deze te worden behouden of versterkt. Bij de veranderopgaven moet worden aangesloten bij de kenmerken en identiteit van het gebied. • Daarnaast zijn er erfgoed-, landschappelijke, en uitzonderlijke universele waarden in gebieden die specifieke aandacht vragen. Voor de UNESCO-Werelderfgoederen, gebouwen, objecten en gebieden die als Rijksmonumenten zijn aangewezen (archeologie, buitenplaatsen, landschap en erfgoed), beschermde stads- en dorpsgezichten en wederopbouwgebieden worden de provincies gevraagd naar de instandhoudingsstrategie van deze waarden bij de ruimtelijke inpassing van de nationale en provinciale keuzes.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Een aantrekkelijke leefomgeving draagt bij aan het welzijn van mensen. Daarom zetten we met de Omgevingsvisie provincie Utrecht in op het: <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Doorontwikkelen van onze aantrekkelijke landschappen:</u> De provincie Utrecht kent vijf karakteristieke landschappen: Eemland; Gelderse Vallei; Groene Hart; Rivierengebied en Utrechtse Heuvelrug. Elk Utrechts landschap heeft zijn eigen kwaliteiten die mede richting geven aan de daarin gelegen en omliggende functies en hun ontwikkelingsmogelijkheden. Daarom willen wij op de kernkwaliteiten van de verschillende landschappen voortbouwen en deze doorontwikkelen. In het werken met landschapskwaliteit gaan we uit van een samenspel tussen het beeld (wat zie je), functies (wat gebeurt er) en robuuste structuren (samenhang, relaties). Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.1 Aantrekkelijke landschappen. ○ <u>Beschermen en benutten van de waarden van de Cultuurhistorische hoofdstructuur:</u> Wij beschermen en benutten landschappelijke, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit. Daarbij stimuleren we de inzet van creatieve verbeeldingskracht. Dit doen we om de kwaliteit en identiteit van onze fysieke leefomgeving te versterken. In onze landschappen ontwikkelen we met de kernkwaliteiten van het landschap mee en stimuleren anderen dat ook te doen. Binnen onze Cultuurhistorische hoofdstructuur leggen wij de focus op historische buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarische cultuurlandschappen, archeologisch waardevolle zones en historische infrastructuur. ○ <u>In stand houden en versterken van de universele waarde van UNESCO Werelderfgoed:</u> De uitzonderlijke universele waarde van UNESCO Werelderfgoederen Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes willen wij in stand houden, versterken en beter beleefbaar maken. Bij ontwikkelingen in het UNESCO-gebied mag de uitzonderlijke universele waarde in principe niet worden aangetast.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Zorgen voor gebouwde monumenten en archeologische vondsten</u>: Wij verlenen mede op basis van afspraken met het Rijk steun aan restauraties van rijksmonumenten, niet zijnde woonhuizen. Tevens stimuleren we het toepassen van duurzaamheidsmaatregelen en het openstellen van monumenten voor bezoekers. De provincie is krachtens de Erfgoedwet eigenaar van vondsten die gedaan zijn bij archeologische onderzoeken. Deze worden met de bijbehorende documentatie zodanig opgeslagen dat ze behouden blijven en duurzaam toegankelijk zijn. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.2 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed.
Waar	<p>Gehele provincie Utrecht:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 14 Aantrekkelijke landschappen behorend bij thema Levend landschap en cultuur. Hierop is aangegeven: <ul style="list-style-type: none"> ○ De aardkundige waarden. ○ De landschappen Eemland; Gelderse Vallei; Groene Hart; Rivierengebied en Utrechtse Heuvelrug. • Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 15 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed behorend bij thema Levend landschap en cultuur. Hierop is aangegeven: <ul style="list-style-type: none"> ○ De culturele infrastructuur en monumentenzorg (gehele provincie); ○ De Cultuurhistorische hoofdstructuur (historische buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarisch cultuurlandschap, archeologische waardevolle zones, historische infrastructuur); ○ UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes (bufferzones).
Wanneer	2022-2030, 2030-2040, 2040-2050.
Wie	Rijk (Ministerie van OCW), provincie Utrecht, buurprovincies (Zuid- en Noord-Holland voor Groene Hart; Noord-Brabant, Gelderland, Noord- en Zuid-Holland voor Hollandse Waterlinies en Gelderland en Zuid-Holland voor de Neder-Germaanse Limes), gemeenten in regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (Utrechtse gedeelte), maatschappelijke organisaties en private partijen en (voor de Neder-Germaanse Limes) de betreffende Duitse deelstaten.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Zorgdragen voor aantrekkelijke landschappen</u>: In de Kwaliteitsgids voor de Utrechtse Landschappen www.provincie-utrecht.nl/kwaliteitsgids hebben we de kernkwaliteiten uitgebreid beschreven en handvatten opgenomen voor het omgaan met de kernkwaliteiten. Op de kaart Kernkwaliteiten van het landschap geven wij aan welke essentiële structuren in het landschap wij belangrijk vinden om nieuwe ontwikkelingen goed in te passen, zoals de grootschalige realisatie van duurzame energiebronnen en het tegengaan van bodemdaling. Wij vragen gemeenten en initiatiefnemers bij ontwikkelingen hiervan gebruik te maken. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.1 Aantrekkelijke landschappen. • <u>Beschermen en benutten van de waarden van de Cultuurhistorische infrastructuur</u>: In onze Omgevingsverordening vragen we gemeenten rekening te houden met de waarden van de Cultuurhistorische hoofdstructuur (historische buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarisch cultuurlandschap, archeologische waardevolle zones, historische infrastructuur) en te omschrijven hoe zij daarmee omgaan. Daarnaast bieden we makers van omgevingsplannen en andere geïnteresseerden met de Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht (CHAT) een schat aan cultuurhistorische informatie en inspiratie. • <u>In stand houden en versterken van de universele waarde van UNESCO Werelderfgoed</u>: In lijn met de instructie van het Rijk in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) hebben wij de kernkwaliteiten van UNESCO Werelderfgoederen Hollandse Waterlinies en de Neder-Germaanse Limes in onze Omgevingsverordening beschreven. Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam hebben we de kernkwaliteiten verder uitgewerkt in de Gebiedsanalyses kernkwaliteiten Hollandse Waterlinies. Deze gebiedsanalyses geven meer helderheid over de aanwezige kernkwaliteiten en hoe hiermee om te gaan bij nieuwe ontwikkelingen. We onderzoeken samen met Rijk en gemeenten hoe we de energietransitie kunnen inpassen. Met slim combineren – bijvoorbeeld met opgaven recreatie en gezonde

	<p>leefomgeving – kan de kwaliteit van het gebied juist worden versterkt. Dat geldt met name aan de hoog dynamische zuidoostzijde van de stad Utrecht. We willen de Hollandse Waterlinies daarbij wel inzetten als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit, en uitgaan van de kracht van dit bijzondere landschap. Het UNESCO Werelderfgoed Limes bestaat uit kernzones die worden beschermd via het archeologisch rijksmonumenten-regime, dat in de Omgevingswet is verankerd. Direct om deze plekken heen liggen ter bescherming lokale bufferzones. Hiervoor hebben wij regels in onze Omgevingsverordening opgenomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Zorgen voor gebouwde monumenten en archeologische vondsten</u>: Het Erfgoed Expert Team, een multidisciplinaire denktank van externe deskundigen, zetten we in om mee te denken over belangrijke herbestemmingsopgaven. Tevens investeren wij ook in kennis over monumentenzorg bij gemeenten en eigenaren, door middel van monitoring en de inzet van partnerorganisaties. De provincie is krachtens de Erfgoedwet eigenaar van vondsten die gedaan zijn bij archeologische onderzoeken. Deze worden met de bijbehorende documentatie zodanig opgeslagen dat ze behouden blijven en duurzaam toegankelijk zijn. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.6.2 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed.
--	--

6.2 Milieu

Vraag startpakket	<i>Zie hiervoor de vragen (over milieu) bij de drie perspectieven.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> • Het kabinet streeft naar een gezonde, schone en veilige leefomgeving voor mens, dier en plant. De opgave is de blootstelling aan gevaarlijke chemische stoffen te verminderen en de gezondheid van onze leefomgeving zodanig te verbeteren dat negatieve omgevingseffecten in 2050 naar een verwaarloosbaar laag niveau zijn gebracht. • Tot het moment van publiceren van het Nationaal Milieuprogramma (NMP) zijn de huidige milieunormen, wetten en het huidige beleid van toepassing. Het NMP zal mogelijk leiden tot aanvullend beleid op milieuthema's zoals lucht, geluid, trillingen en externe veiligheid.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Het <u>bevorderen van een gezonde en veilige leefomgeving</u> loopt als een rode draad door de Omgevingsvisie provincie Utrecht heen. We hanteren zes hoofdprincipes waar wij naar streven bij de ontwikkeling van een gezonde en veilige leefomgeving en die aansluiten bij elementen van brede welvaart. De basis hiervoor wordt gevormd door het natuurlijke systeem van bodem, water en natuur: <ol style="list-style-type: none"> 1. Er is, in relatie tot het aantal inwoners en bezoekers, voldoende, kwalitatief hoogwaardige groenblauwe ruimte, deels rustig/stil, die voor verschillende doelgroepen uitnodigend is. 2. Voor hun dagelijkse verplaatsingen gaan mensen voornamelijk lopend, met de fiets of het OV. Dit moeten zij veilig kunnen doen. Goederen- en personenvervoer levert zo min mogelijk schadelijke emissies op. 3. Inrichting en gebruik zijn aangepast aan de eisen van het klimaat, en gezondheid en veiligheid zijn daarbij geborgd. 4. Er zijn zo min mogelijk schadelijke emissies vanuit industrie, opwekking van energie en de landbouw. De landbouw draagt positief bij aan de gezondheid van mens en natuur. 5. De ruimtelijke inrichting draagt bij aan een inclusieve samenleving en versterkt de sociale cohesie. 6. De economie is circulair, er komen zo min mogelijk voor de gezondheid schadelijke emissies of producten in de leefomgeving terecht en bouwen vindt plaats met materialen die bijdragen aan een gezonder leven. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, Gezonde en veilige leefomgeving. • Specifiek met betrekking tot milieu en gezondheid spannen wij ons in voor het:

	<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Verbeteren van de luchtkwaliteit</u>: We streven naar een permanente verbetering van de luchtkwaliteit in de provincie Utrecht om de gezondheid van onze inwoners te bevorderen en de invloed op onze natuur te beperken. Wij streven ernaar om uiterlijk in 2030 in de provincie Utrecht minimaal te voldoen aan de WHO-advieswaarden (advieswaarden 2005). Tot 2050 streven we naar het verder verbeteren van de luchtkwaliteit, omdat een verdere verlaging van de concentraties van schadelijke stoffen nog steeds substantiële gezondheidswinst oplevert. ○ <u>Verminderen van geluidsbelasting</u>: Wij streven ernaar om vanaf 2030 nieuwbouw voor geluidgevoelige gebouwen vooral nog te laten plaatsvinden op locaties die voldoen aan de WHO-advieswaarden voor geluid. Dit vraagt om aandacht bij nieuwe woningbouwplannen en bij wijzigingen in de infrastructuur (weg/spoor/tram), bedrijvigheid en windmolens. De geluidsbelasting van bestaande woningen onder directe invloed van (spoor)wegen, vliegverkeer en industrie willen we in 2040 teruggebracht hebben tot maximaal 60 dB. Daar zijn aanpassingen of (ingrijpende) maatregelen voor nodig. ○ <u>Behouden van stille gebieden</u>, gebieden waarin rust (visueel en akoestisch) een belangrijke kwaliteit is. Het intensieve gebruik van onze leefomgeving zorgt voor steeds meer geluidhinder, terwijl de behoefte aan rust en ontspanning groot is. In de 14 stiltegebieden handhaven wij de rust die aanwezig is. Ook willen we waar mogelijk bijdragen aan behoud van gebieden waar de geluidbelasting relatief laag is in de nabijheid van steden. ○ <u>Beperken van externe veiligheidsrisico's</u>: We streven, bij inrichtingen en transport, waar mogelijk naar verlaging van bestaande externe veiligheidsrisico's. Wij kiezen voor het ruimtelijk scheiden van bedrijven die met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen werken (BRZO-bedrijven) en kwetsbare functies. We beperken de toename van risico's voor mensen in de meest risicovolle zone rond stationslocaties van het 'basisnet spoor' en rond het 'basisnet weg' (spoor)wegen waarover vervoer van gevaarlijke stoffen mag plaatsvinden). Wij beperken het transport van gevaarlijke stoffen in de bebouwde kom door het coördineren en actualiseren van een provincie dekkende gemeentelijke routing. ○ <u>Beperken van toename van risico's door straling en geur- en lichthinder</u>: We hanteren het voorzorgsbeginsel ten aanzien van hoogspanningslijnen. Voor geur volgen wij, in lijn met de Omgevingswet, in principe het gemeentelijk beleid voor onze vergunningverlening aan industriële bedrijven. We zetten ons in om onnodige lichtvervuiling te voorkomen, bijvoorbeeld bij de provinciale wegen en via ons landschapsbeleid. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid.
Waar	Gehele provincie Utrecht: Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 5 Milieu en gezondheid behorend bij thema Stad en land gezond .
Wanneer	2022-2030, 2030-2040, 2040-2050.
Wie	Europese Unie, Rijk (Ministeries van IenW en VWS), provincie Utrecht, gemeenten, omgevingsdiensten, veiligheidsregio's.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verbeteren van de luchtkwaliteit</u>: Met alleen provinciaal en gemeentelijk beleid kunnen wij de luchtkwaliteit beperkt verbeteren. We richten ons binnen onze mogelijkheden bijvoorbeeld op schoon vervoer en verduurzaming van de landbouw en op het verbeteren van de luchtkwaliteit bij kwetsbare functies, zoals scholen en zorginstellingen. Wij hebben om het doel te halen echter ook het Rijk en de Europese Unie nodig. • <u>Verminderen van de geluidsbelasting</u>: We willen samen met onze partners een agenda geluid opstellen waarin doelen en de mogelijke maatregelen worden opgenomen. Wij willen de ontwikkeling van nieuwe geluidgevoelige gebouwen met hoge geluidsbelastingen langs provinciale wegen zoveel mogelijk voorkomen via regelgeving in onze Omgevingsverordening. Ten behoeve van de aanwezige woningen met een hoge geluidsbelasting langs provinciale wegen worden, mits doelmatig, reducerende

	<p>maatregelen getroffen, zoals het aanbrengen van geluid reducerend asfalt en geluidsgoten. Op rijksniveau worden besluiten genomen die van invloed zijn op het gebruik van het luchtruim van de provincie Utrecht. We zetten erop in om toenemende geluidshinder door vliegverkeer hierbij te voorkomen, zoals bij herziening van de luchtruimindeling. Ook rijkswegen en de spoorwegen veroorzaken in onze provincie veel geluidhinder en gezondheidseffecten van geluid en luchtverontreiniging. Een kwart van de inwoners tussen 18 en 65 jaar geeft aan ernstige hinder te ondervinden van geluid van wegverkeer >50 km/h. De geluidbelasting daarvan beperken (met beleid gericht op verminderen wegverkeer, maatregelen aan de bron en in de overdracht) zal deels dus van het Rijk moeten komen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Beperken van externe veiligheidsrisico's</u>: Wij werken met onze partners samen om risico's in beeld te brengen en te zoeken naar maatregelen om die risico's te beperken en normoverschrijding voor externe veiligheid bij inrichtingen en transport te voorkomen. Dit geschiedt in vervolg op het <i>provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2015-2020</i> in het kader van het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025 dat door de provincie Utrecht is opgesteld. We willen als gezamenlijke provincies en gemeenten ook meer veiligheid op het spoor. Met de voorstellen van het Rijk voor een andere systematiek zijn wij het niet eens, onder andere omdat ze meer risico's opleveren voor de bevolking. • <u>Beperken van toename van risico's door straling en geur- en lichthinder</u>: We willen, waar dit betaalbaar en effectief is, een bijdrage leveren aan het ondergronds brengen van hoogspanningslijnen in woongebieden. Wij ontwikkelen, in overleg met de gemeenten, een algemeen normenkader geur voor de vergunningverlening aan industriële bedrijven. We zetten ons in om onnodige lichtvervuiling te voorkomen, bijvoorbeeld bij de provinciale wegen en via ons landschapsbeleid. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid.
--	--

6.3 Defensie

<p>Vraag startpakket</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ontwikkelingen uit het Strategisch Vastgoedplan voor zover deze concreet zijn, meenemen in het ruimtelijk voorstel. En daarbij uit te werken welke kansen en knelpunten zich bij de inpassing voordoen.</i> • <i>Meedenken over extra ruimte bij de bestaande locaties voor mogelijke uitbreiding, zowel direct als indirect ruimtegebruik. Daarbij moet worden gezocht naar meekoppelkansen voor meervoudig ruimtegebruik.</i> • <i>Samenwerken voor toekenning nieuwe bestemmingen en voor af te stoten defensielocaties (inclusief meekoppelkansen).</i>
<p>Toelichting startpakket</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In deze kabinetsperiode wordt fors geïnvesteerd in de ontwikkeling van onze krijgsmacht, de organisatie groeit toe naar de NAVO-norm van 2 procent van het bruto binnenlands product (BBP). Dit heeft een weerslag op het directe en indirecte ruimtebeslag van Defensie. Defensie werkt momenteel binnen het programma 'Ruimte voor Defensie' aan het in kaart brengen van haar toekomstig ruimtebeslag. Ruimte voor Defensie spitst zich toe op de volgende hoofdonderwerpen: <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Huisvesten van mensen en middelen</u>: Defensie heeft een grote vastgoedopgave. Daarom is het Strategisch Vastgoedplan (SVP) in december 2022 opgesteld, dat de komende jaren verder wordt uitgewerkt en uitgevoerd. Het uitgangspunt van het SVP is dat Defensie haar vastgoed concentreert, vernieuwt en verduurzaamt (CVV). Dit betekent dat we op sommige locaties onze aanwezigheid uitbreiden, locaties afstoten of nieuwbouw op een nieuwe plek realiseren. Een van de belangrijke, strategische projecten om deze beweging mogelijk te maken is het realiseren van een nieuwe kazerne inclusief oefenterrein in het midden van Nederland voor de ondersteunende eenheden. ○ <u>Oefenen, trainen en inzet in Nederland</u>: In zijn algemeenheid heeft de krijgsmacht op alle domeinen (land, zee en lucht) behoefte aan diversificatie van oefenruimte en

	flexibiliteit en ruimte voor het oefenen in geïntegreerd, multidomein-optreden. Daarnaast vraagt nieuw of verbeterd materieel soms ook om meer of andere oefenruimte en munitieopslag. Defensie onderzoekt nu hoeveel en waar er extra oefenruimte op land, op zee en in de lucht nodig is.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> Binnen de provincie Utrecht is geen locatie in beeld voor het realiseren van een nieuwe kazerne inclusief oefenterrein voor de ondersteunende eenheden. Wel is in de Kamerbrief <i>Strategisch Vastgoedplan 2022</i> van het ministerie van Defensie het 'bestuurlijk voornemen' aangekondigd van het concentreren van logistieke en operationele eenheden in de omgeving van Soesterberg. Hiermee wordt Soesterberg een logistiek cluster van waaruit men het hele land bedient. Dit bestuurlijk voornemen brengt uitdagingen en kansen met zich mee voor verschillende andere nationale en provinciale opgaven als klimaatbestendigheid, bescherming van de natuur, goede bereikbaarheid en voldoende woningen. De optelsom die er liggen, is groter dan de beschikbare ruimte. Daarom moet er worden gekeken naar slimme oplossingen en koppelkansen. Voor de af te stoten Marinierskazerne in Doorn (verhuizing personeel vanaf 2029) wordt gezocht naar een passende herbesteding.
Waar	Gebied op de Utrechtse Heuvelrug tussen Amersfoort, Soest, Leusden en Zeist.
Wanneer	2022 tot en met 2030.
Wie	Ministerie van Defensie, provincie Utrecht, regio Amersfoort, gemeenten Amersfoort, Leusden, Soest, Zeist, waterschap Vallei en Veluwe en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> Op 31 maart 2023 hebben betrokken partijen de Alliantieverklaring Gebiedsopgaven van A tot Z ondertekend. Afgesproken is dat een brede, integrale en gebiedsgerichte aanpak essentieel is om te komen tot realiseerbare en inpasbare oplossingen van opgaven in het gebied. Betrokken partijen zoeken gezamenlijk naar oplossingen die niet alleen resultaat bereiken op eigen doelstellingen, maar bij voorkeur van meerwaarde zijn in het gezamenlijk belang. Dit zodanig dat de bestaande kwaliteiten in het gebied niet verminderen en waar mogelijk zelfs verbeteren. Om de bestaande (kwetsbare) culturele-, erfgoed-, natuur- en water- en bodemwaarden te beschermen en te versterken is een overkoepelend toekomstbeeld nodig (gebiedskompass). De extra druk op dit gebied door toename van mobiliteit en behoefte aan bijvoorbeeld recreatie en rustruimte als gevolg van woningbouw, werkgelegenheid en opleidingsfaciliteiten en clustering eenheden defensie, etcetera, zorgt voor een complexe ruimtelijke opgave waarbij mitigerende, zonerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn. Die maatregelen vragen om financiële investeringen waarvoor nu geen middelen beschikbaar zijn. Ook vraagt het om fysieke schuifruimte in het gebied om functies en activiteiten op logische en toekomst robuuste plekken te alloceren. In juni 2021 hebben ministerie van Defensie, gemeenten Amersfoort, Leusden en Soest al een intentieverklaring voor de <i>Green & Social Deal</i> getekend. De alliantieverklaring is een volgende stap in een samenwerking waarbij het gebied centraal wordt gezet in de te maken keuzes.

6.4 Gezonde en groene leefomgeving

Vraag startpakket	<i>Beoordelen van de gezondheid van de leefomgeving en verkennen wat er mogelijk is om gebieden waar bewoners en bezoekers te maken hebben c.q. krijgen met een relatief hoge gezondheidsdruk gezonder te maken.</i>
Toelichting startpakket	<ul style="list-style-type: none"> De leefomgeving kan een instrument zijn om te komen tot gezondheidswinst. Dit kan via de inzet van zowel gezondheidsbevordering als gezondheidsbescherming. Het betekent dat de fysieke leefomgeving zo wordt ingericht dat deze gezond, groen is en voor iedereen toegankelijk is én dat mensen deze kunnen benutten voor een gezonde leefstijl.

	<ul style="list-style-type: none"> • Daarbij kan een gezonde, groene leefomgeving ook vele andere maatschappelijke functies vervullen, zoals versterking van natuur- en milieukwaliteit, biodiversiteit, wateropvang en klimaatadaptatie.
Antwoord	
Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Inzet vanuit de Omgevingsvisie provincie Utrecht t.a.v. gezondheidsbevordering: <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Bewegen stimuleren</u>: De inrichting van de leefomgeving willen we zodanig vormgeven dat deze uitnodigt om te bewegen. Wij focussen onder meer op de bereikbaarheid van woon- en werklocaties en van natuur- en recreatiegebieden te voet, met fiets en OV. Menging van functies kan leiden tot kortere afstanden tussen wonen, werken en voorzieningen. Ook dat kan leiden tot meer bewegen en willen we waar mogelijk stimuleren. Dit doen we onder andere via de aanleg van doorfietsroutes. ○ <u>Handhaven van stilte in stiltegebieden</u>: In de provincie Utrecht hebben wij 14 stiltegebieden aangewezen. In deze gebieden handhaven wij de rust die aanwezig is. Ook willen we waar mogelijk bijdragen aan behoud van gebieden waar de geluidsbelasting relatief laag is in de nabijheid van steden. ○ <u>Ontwikkelen van een samenhangend groenblauw netwerk</u>: Mensen zijn aantoonbaar gezonder als ze in een bruikbare en bereikbare groene omgeving wonen. Zo'n omgeving maakt ontspanning mogelijk en stimuleert bewegen en ontmoeten. We versterken hiertoe stad/land verbindingen en investeren in groen in en om bebouwd gebied, recreatieve verbindingen, recreatiezones en -terreinen. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid en paragraaf 4.1.2 Recreatie en toerisme. • Voor de inzet vanuit de Omgevingsvisie provincie Utrecht t.a.v. gezondheidsbescherming: zie de antwoorden op vragen uit het NOVEX-startpakket m.b.t. milieu. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid. De volgende problematiek speelt: <ul style="list-style-type: none"> ○ Daar is onder andere aangegeven, dat een kwart van de 18-65 jarigen, ernstige hinder heeft van geluid. We zien dat geluid ook de grootste contour heeft. Langs alle drukke wegen, rijks, provincie en gemeente zijn veel woningen hoogbelast. Daarnaast zijn veel woningen hoogbelast in de sterkst verstedelijkte gebieden. Dit speelt rond spoor, maar ook vooral in het binnenstedelijk gebied. Ca. 40% van de woningen wordt belast boven de wettelijke voorkeurswaarde in onze provincie. Onze provincie heeft daarmee de grootste geluidproblematiek van heel Nederland wat betreft wegverkeer. Schiphol, 4e aanlegroute komt daar in de toekomst mogelijk nog bij. De vraag is dus of de provincie Utrecht straks nog bereikbare rustige gebieden over houdt. ○ Luchtvervuiling: Grootste problematiek speelt vooral langs de grote rijkswegen en in de grote steden. Deels speelt dit ook in het landelijk gebied vooral in het oosten van de provincie rondom de veehouderijen, maar ook elders in Utrecht speelt dit. Rondom veehouderijen is ook sprake van geuremissies en mogelijke risico's op infectieziekten (verspreiding van endotoxines). ○ Daarbij zien we dat in veel woningbouwontwikkelingen de sociale woningbouw op de slechtste plekken beland in een ontwikkeling. Dit is vanuit het verdienmodel logisch maar niet gewenst voor het wegwerken van gezondheidsachterstanden. • Voor gezondheidsbescherming zien we de volgende oplossingen: Afstand houden van bronnen (zones rondom bronnen geen of beperkt nieuwe gevoelige bestemmingen), maatregelen aan de bron, terugdringen weg- en vliegverkeer, verminderen aantallen dieren in de veehouderij etc. • Met provincies Noord- en Zuid-Holland delen we dat we te weinig groen hebben per inwoner. Minder dan 200 m² per inwoner. In het westelijk deel en het verstedelijkte gebied rond Utrecht zelfs minder dan 100 m² per inwoner. Met de ruimtedruk in onze provincie zijn de maatregelen als afstand houden voor gezondheidsbescherming niet eenvoudig te nemen en is meer bruikbaar groen realiseren dan ook een flinke opgave. Minimaal behoud van deze hoeveelheid per inwoner (daarvoor is groei van bruikbaar en bereikbaar groen noodzakelijk), maar gewenst is een groei (in kwantiteit en in kwaliteit) van het groen,

	<p>waardoor er meer mensen gebruik van kunnen maken. Dit om ook tegemoet te komen aan gewenste rust en ruimte.</p>
Waar	<p>Gehele provincie Utrecht:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 5 Milieu en gezondheid behorend bij thema Stad en land gezond. • Omgevingsvisie provincie Utrecht, kaart 6 Recreatie en toerisme behorend bij thema Stad en land gezond.
Wanneer	2022-2030, 2030-2040, 2040-2050.
Wie	Rijk (Ministeries van BZK, IenW, LNV en VWS), provincie Utrecht, gemeenten in regio's U10, Amersfoort, Foodvalley (Utrechtse gedeelte) en de vier Utrechtse waterschappen.
Hoe	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Bewegen stimuleren</u>: Wij stimuleren en faciliteren ook andere partijen de leefomgeving zo inrichten dat deze uitnodigt tot bewegen. Dit doen we door middel van onder andere het aanbod van ondersteunende instrumenten en het delen van kennis en informatie. Wij richten ons ook op het ontwikkelen daarvan. • <u>Handhaven van stilte in stiltegebieden</u>: Ter bescherming van de stiltegebieden hebben we regels in onze Omgevingsverordening opgenomen. Hiermee beperken we geluid producerende activiteiten. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.1 Milieu en gezondheid. • <u>Ontwikkelen van een samenhangend groenblauw netwerk</u>: In het programma Groen Groeit Mee werken partners samen aan het krachtig positioneren van groene opgaven. Om bij de totstandkoming van verstedelijking de ontwikkeling van het (recreatief) groen gelijke tred te laten houden, onderzoeken we samen met onze partners hoe we groen kwantitatief en kwalitatief mee kunnen laten groeien. Dit kan zowel via groenblauwe dooradering door de kernen, groene scheggen als via (recreatie)groen en blauw en routes buiten de kernen. Wij richten ons op het meenemen van groen (als randvoorwaarde) in ieder ruimtelijk plan en de daadwerkelijke realisatie van (recreatie)groen in gebieden. Het Rijk heeft aangegeven de inhoud van het Groen Groeit Mee Pact te ondersteunen om daarmee de ambities, het belang van een gezamenlijke inspanning te onderschrijven en hierover afspraken te maken. Zie: Omgevingsvisie provincie Utrecht, paragraaf 4.1.2 Recreatie en toerisme.

Bijlage: Structurerende keuzes water en bodem

Zowel het Rijk, als de provincie verwijst in de voorgaande beantwoording van de vragen van het startpakket regelmatig naar de structurerende keuzes voor water en bodem. Ook in de hoofdnotitie verwijst de provincie hier enkele malen naar. Voor de volledigheid ronden we daarom deze bijlage af met de opsomming van deze 33 structurerende keuzes, zodat ze bij alle betrokkenen op het netvlies blijven staan.

Voldoende water

1. Op basis van het huidige klimaatscenario, hanteren we voor het hoofdwatersysteem de ambitie om weerbaar te zijn tegen een droogte, die bij een scenario van grote klimaatverandering en sterke groei van economie en bevolking gemiddeld eens in de 20 jaar voorkomt.
2. De omvang van alle grondwateronttrekkingen wordt in beeld gebracht. Hiermee werken we toe naar een robuust grondwatersysteem en beperken we de nadelige effecten van grondwateronttrekking om ook in de toekomst zoveel mogelijk functies te faciliteren. We werken dit gezamenlijk met alle betrokkenen uit in het kader van NPLG.
3. We werken toe naar nieuwe en diverse drinkwaterbronnen. Hiermee zorgen we voor voldoende drinkwaterbronnen van voldoende kwaliteit. Provincies en drinkwaterbedrijven schalen daarbij op via regionale systemen naar een verbonden landelijk drinkwaternet.
4. We werken toe naar een drinkwatergebruik per hoofd van de bevolking van 100 liter in 2035 (thans 125 liter) en beperken laagwaardig gebruik van drinkwater. Grootverbruikers vragen we het drinkwatergebruik ook met 20% te reduceren. Zo beperken we het effect van toename van de watervraag in relatie tot de schaarsere beschikbaarheid van water.

Schoon en gezond water

5. We voeren maatregelen uit van de Kaderrichtlijn Water (KRW) Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027, het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn 2022-2026 met bijbehorend addendum, de derogatiebeschikking, de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en uitvoeringsprogramma's zoals voor reducties van medicijnresten en andere chemische stoffen. Provincies geven in samenwerking met waterschappen en andere gebiedspartners bij het maken van hun gebiedsprogramma's aan welke maatregelen waar nodig zijn om de doelen vanuit de KRW, de Nitraatrichtlijn, de Richtlijn duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de Vogel- en Habitatrichtlijnen te halen.
6. We begrenzen de koelwaterlozingen op de grote rivieren. Daarmee blijft de temperatuur van het rivierwater op een acceptabel niveau.

Ruimte voor water

7. We creëren ruimte voor het vasthouden, bergen en afvoeren van water in onze ruimtelijke inrichting, landgebruik en landbeheer. Hiermee vergroten we de veerkracht van zowel het hoofdwatersysteem als regionale watersystemen. Dit wordt vanaf heden door het Rijk, de waterschappen, provincies en gemeenten uitgewerkt en in de gebiedsprogramma's opgenomen.
8. We houden rekening met grotere peilfluctuaties en de optie van peilaanpassingen van het IJsselmeer en het Markermeer. Hiermee borgen we de zoetwatervoorziening vanuit het IJsselmeer en Markermeer in de toekomst. Het betreft de optie om de huidige zoetwaterbuffer van 20 cm naar 50 cm te vergroten, door het zomerpeil verder te laten uitzakken en eventueel hoger op te zetten bij verwachte langdurige droogte. Daarnaast willen we de waterafvoer naar de Waddenzee vanuit het IJsselmeer veilig stellen, ook als de zeespiegel stijgt. Dit betreft de optie om het winterpeil met 30 cm te laten meestijgen.
9. We staan geen nieuwe landaanwinning (eilanden) toe in het IJsselmeergebied, behalve voor overstroombare natuur en om te voldoen aan de Natura 2000-doelen en KRW. Partijen houden hier vanaf heden rekening mee en het Barro of de BKL onder de Omgevingswet wordt hierop in 2026 aangescherpt. Bestaande vergevorderde afspraken over uitbreidingsprojecten worden gerespecteerd. De voorwaarden voor buitendijks bouwen op het bestaande land worden aangescherpt.
10. We staan in de uiterwaarden (die vallen onder de Beleidslijn grote rivieren) geen nieuwe bebouwing meer toe. Daarmee maken we onze rivieren klimaatrobuster en voorkomen we toenemende schade. Partijen houden hier vanaf heden rekening mee. Er wordt onderzocht hoe de Beleidslijn grote rivieren (Bgr) wordt

aangescherpt. Dit is niet van toepassing op ontwikkellocaties, waar met het Rijk reeds bestuurlijke (beleids)afspraken over zijn gemaakt.

11. 11. We actualiseren de huidige reserveringszones rond primaire waterkeringen (dijken en kust). Daarmee reserveren we ruimte voor toekomstige dijk- en kustversterkingen, en maken ze zo blijvend mogelijk. Ruimtelijke plannen en instrumenten van de gemeenten en provincies worden hierop aangepast. Dit pakken we in 2023 samen met de waterschappen, provincies en gemeentes op.
12. We verzoeken provincies, waterschappen en gemeenten zowel op dijken de biodiversiteit te bevorderen, als binnendijks naar ruimte te zoeken voor natuurlijke achteroevers (PAGW en NPLG). Hiermee zorgen we voor robuuste watersystemen.
13. We reserveren de 5% tot 10% van diepe polders voor waterberging, bij voorkeur de diepste delen. We voorkomen hiermee wateroverlast als gevolg van aanhoudende regenval of piekbuien. Hier is geen nieuwe bebouwing toegestaan, tenzij het niet ten koste gaat van het waterbergend vermogen.
14. We staan kustuitbreiding vooralsnog niet toe. Hiermee voorkomen we onnodige druk op onze zandvoorraad, die cruciaal is om de kust orde te houden met het oog op zeespiegelstijging.

Bodem

15. We versterken de regie op de inrichting van de ondergrond. Daarmee bereiken we een efficiënte inrichting ervan, zodat ontwikkelingen als woningbouw en energietransitie mogelijk worden gemaakt zonder de bodem aan te tasten. Rijk en gemeenten ontwikkelen hiervoor een gezamenlijk instrument.
16. We streven bij verstedelijking en infrastructuur naar zo efficiënt mogelijk gebruik van ruimte, dekken de bodem zo min mogelijk af en herstellen de bodem waar mogelijk. Zo behouden we waardevolle organisch rijke landbouw- en natuurbodems en blijft de sponswerking van de bodem behouden. Samen met gemeenten en provincies zetten we in op beperking van onnodig landgebruik.
17. We sturen ook in bestaand bebouwd gebied op vermindering van onnodige bodemafdekking. De verstedelijkte omgeving wordt beter leefbaar als er minder hitte-stress is of wateroverlast tijdens piekbuien. Dit bereiken we door de bodem te herstellen en in te zetten op stedelijk groen.
18. 18. We behouden ook voor de toekomst waardevolle landbouwgronden. Dit doen we door maatregelen uit te werken voor het beheer van landbouwgronden op het gebied van materieel, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen etc. Vanuit het Nationaal Programma Landbouwbodems trekken we samen met kennispartijen, de agrarische sector en de ketenpartijen op. Dit wordt in het Nationaal Strategisch Plan verankerd.
19. We gaan bodemverstoring door ontgraving tegen en hergebruiken grond hoogwaardig. Daarmee behouden we gezonde en vitale bodems. Samen met provincies en waterschappen start het Rijk hier als opdrachtgever zelf pilots voor.
20. We herijken de aanpak van bestaande en diffuse bodemverontreiniging. Dit doen we om de risico's voor mens en milieu te beperken. Hiervoor is een gebiedsgerichte aanpak nodig, omdat geheel saneren praktisch vaak geen optie is.

Bebouwd gebied

21. We maken de risico's van overstromingen, wateroverlast, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid sturend bij de locatiekeuze en inrichting van woningbouw. Hiermee voorkomen we dat we nieuwbouw gaan realiseren op locaties waar we later spijt van gaan krijgen. Provincies nemen in hun ruimtelijke arrangementen het (concept) richtinggevend kader mee.
22. We benutten locaties waar in de toekomst ruimte nodig is voor waterberging, rivierafvoer en toekomstige dijkversterkingen niet (meer) voor bebouwing.
23. We passen de maatlat voor een klimaatadaptieve en natuurinclusieve bebouwde omgeving toe. Daarmee ontwikkelen we gebieden klimaatbestendiger. Deze maatlat is voorzien in december 2022.
24. We sturen als overheden op zo min mogelijk afdekking van de bodem. Daarmee behouden we buiten het bebouwd gebied goede landbouwgrond, reduceren we hittestress en bevorderen we waterinfiltratie binnen het bebouwd gebied. We werken dit samen met provincies en gemeenten uit en zetten in de ladder duurzame verstedelijking in op minder netto landgebruik.

Laagveengebieden

25. We bewegen toe naar een grondwaterstand van 20 cm tot 40 cm onder maaiveld, afhankelijk van de bodemcompositie, omstandigheden van het watersysteem en de behoeften van het gebied. Hiermee wordt bereikt dat bodemdaling wordt geminimaliseerd en uitstoot broeikasgassen wordt gereduceerd. Dit wordt in NPLG gebiedsprocessen door alle betrokken partijen samen uitgewerkt.
26. We minimaliseren de aanvoer van gebiedsvreemd water. Daardoor houden we zoveel mogelijk zoetwater beschikbaar voor peilopzet en tegengaan van verzilting. De provincies en waterschappen maken in gebiedsprocessen ruimte voor het vasthouden en bergen van zoveel mogelijk gebiedseigen water. Met name in perioden van droogte zal externe aanvoer toch nodig blijven.
27. We beheren onze landbouwgronden duurzaam. In aanvulling op structurerende keuze 18 voorkomen we hiermee onomkeerbare oxidatie van veen en behouden we ook voor de toekomst waardevolle landbouwgronden. We werken maatregelen voor beheer van landbouwgronden op het gebied van materieel, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen etc. uit. Het Rijk vraagt provincies stevig in te zetten op het behoud van grasland.

Verziltende kustgebieden

28. Het Rijk en waterschappen zetten zich in voor aanvoer van zoetwater, maar kunnen geen nieuwe maatregelen garanderen om verziltende gebieden te voorzien van zoetwater van elders. Omdat de aanvoer van extra (schaars) zoetwater van buiten het gebied niet altijd en overal kan worden gegarandeerd, zal er op termijn vaker sprake zijn van tijdelijke en regionale verzilting.
29. We vragen alle watergebruikers rekening te houden met en zelf maatregelen te nemen om beter bestand te zijn tegen periodes van extreme droogte, watertekorten en verzilting.

Hoge zandgronden

30. We houden water langer vast en voeren het minder snel af. We herstellen daarmee de sponswerking van de bodem en bereiken een robuust grondwatersysteem. Dit wordt in gebiedsprocessen geborgd.
31. We verhogen de grondwaterpeilen met mogelijk 10 cm tot 50 cm. Daardoor wordt op de hoge zandgronden verdroging bestreden. Omdat het hier maatwerk betreft, wordt dit in gebiedsprocessen verder uitgewerkt.
32. In de gebiedsprocessen zetten we in op grootschalig herstel van beekdalen op zandgronden voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Hiermee halen we niet alleen de doelen voor de waterkwaliteit (vanuit de KRW en de Nitraatrichtlijn) maar kunnen we ook andere doelstellingen realiseren (zoals natuur, groenblauwe dooradering en waterberging).
33. We beperken de grondwateronttrekkingen rond Natura 2000-gebieden. Daarmee voorkomen we verdroging deze gebieden. Dit wordt in de gebiedsprocessen uitgewerkt.